

**Ioannis De Lvgo Hispalensis, Societatis Iesv, S. R. E. Tit.
S. Balbinæ Presbyteri Cardinalis, Disputationes
Scholasticæ, Et Morales De Virtute Fidei Divinæ**

Lugo, Juan de

Lugduni, 1656

II. De potestate Ecclesiæ in infideles non baptizatos, quæ, & quanta illa
sit.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-81031](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-81031)

intrā genus infidelitatis à peccato illius, qui negaret Dei reuelationem; sed tamen peccaret contra fidem, quæ licet assensum veracitatis præcipiat propter assensum rei reuelatæ; sed tamen præcipit illum assensum, atque ideo præscindendo etiam à blasphemia violatur præceptum fidei, negando veracitatem Dei.

32

Vergebis, quomodo potest peccare contra fidem ille, qui omnino ignorat fidem, & omnem doctrinam fidei; restat ergo quod solum peccet contra lumen naturæ dictans, debere ex ipsis creaturis agnosci Deum infinite perfectum, non verò contra fidem; & per consequens dissensus ille, etiam si sit grauius culpabilis, non expellet habitum fidei infusæ. Respondeo, hominem illum in casu posito ignorare quidem fidem, & eius obligationē, quatenus versatur circa reuelationem, & res reuelatas: non tamen ignorare obligationem fidei, quatenus hæc obligat etiam ad credendum veracitatem Dei aliunde cognitam, quàm ex reuelatione veracitatis. Potest enim contingere, aliquem ignorare, omnino inuincibiliter Deum aliquid reuelasse, & omnem prorsus Dei reuelationem; & tamen ex principiis naturæ cognoscere obligationem credendi Deo, si aliquid reuelat, quam obligationem fides ipsa imponit, & prohibet dissensum veracitatis, ne impediatur assensus rei reuelatæ: iam ergo cognoscit ex parte obligationem fidei, & potest contra fidem peccare, quod sufficit ad peccatum infidelitatis, & ad amittendum habitum fidei infusæ.

An omnia opera infidelium sint peccata, remissionem.

Hic solet agi, an omnia opera infidelium sint peccata, hæc tamen quæstio magis propriè pertinet ad tractatum de Gratia, ubi agitur, an fides necessaria sit, ad quodlibet opus bonum naturale, & morale: quare eam quæstionem ad locum illum remittimus.

SECTIO II.

De potestate Ecclesiæ in infideles non baptizatos, quæ & quanta illa sit.

33

Sub hoc titulo multa dubia comprehenduntur, quæ sigillatim explicanda sunt, & de quibus ultra alios optimè tractat Suarez in presenti disput. 18. sect. 1. & sequentibus. Pro quibus omnibus præ oculis habendum est, infideles huiusmodi alios esse subditos Ecclesiæ, vel Principibus Christianis in temporalibus, eo quod in eorum regnis, & terris habitent; alios verò non esse ita subditos, unde oritur diuersitas potestatis in illos, ut constabit. Rursus potestas hæc considerari potest, vel ad prædicandam illis fidem, vel ad cogendos eos, ut prædicationem, & fidem audiant, vel ad cogendos etiam, ut fidem audiant, & sufficenter propositam amplectantur, vel saltem ut errores, qui non solum sunt contra fidem, sed etiam contra rationem, & legem naturalem, deponant: vel denique ad priuandos eos, dum in infidelitate perseuerant, dominio, & potestate in personas fideles; de quibus omnibus in particulari dicendum est. Non est autem sermo de hæreticis, seu de baptizatis, de quibus disputatione sequenti agendum erit, sed solum de non baptizatis.

De potestate, & iure, quod Ecclesiæ habet ad prædicandam infidelibus fidem.

Distinguit P. Suarez ubi supra, sect. 1. num. 1. inter potestatem, & ius ad prædicandum: aliqui enim habent potestatem meram aliquid faciendi, quamdiu nimirum ab alio non impediuntur: sicut mihi licitum est ingredi alienam domum, si tamen dominus domus impediatur, ut iure suo, quia mea potestas non fundatur in iure, sed in permissione. Alij verò habent potestatem fundatam in iure, sicut est potestas viendi propria domo, vel re communi. Hæc tamen differencia, ut verum fatear, materialis est, & solum secundum magis & minus: nam si attente consideretur, prior etiam potestas affertur secum aliquod ius, licet magis limitatum, & minus vniuersale, quamuis enim dominus possit mihi prohibere ingressum suæ domus alij tamen non possunt, & aduersus eos habeo ius, ne me impendant, & possum impedire volentes cohibere, & ab illis me defendere, quia prohibent me ab exercitio actionis mihi liberæ. Sic Sacerdos, cui Pontifex facultatem audiendi confessiones in aliena parochia non contradicente Parocho, potest quidem à parocho impediri: non tamen potest iure impediri ab illo alio inferiori, atque ideo potest se à quolibet alio impedire volente, defendere, & uti iure suo. Sic ergo Ecclesiæ potest quidem considerari cum potestate prædicandi fidem, limitata tamen, nempe quando Principes consentiunt: quo casu non habet ius illud ita illimitatum, quale nunc habet prædicandi fidem etiam Principibus repugnantibus: haberet tamen adhuc eo casu, ius aliquod contra omnes alios priuatos, à quibus consentiente Principe non posset prohiberi, & contra quos posset se tueri, si prædicationem impedirent. Eo ergo ipso, quod Ecclesiæ habet potestatem prædicandi fidem, videtur habere ius etiam verum, saltem aduersus alios omnes, à quibus non dependeret in usu illius potestatis, atque ideo si ab illis aliis impediretur, posset eos cogere ad desistendum: nemo enim potest iuste me impedire ab usu facultatis, quæ ab ipso non penderet, nec eius arbitrio subordinata est.

Hæc tamen ad quæstionem de nomine pertinere videntur; an scilicet potestas illa, appellari etiam possit ius. Ceterum loquendo de re ipsa: fatendum est, de facto Ecclesiæ habere non solum potestatem prædicandi, quamdiu à Principibus non impeditur, sed etiam habere hanc potestatem cum iure ad hoc, ut neque à Principibus, nec ab aliis impediri possit, ne fidem libere prædicet. Et in primis quoad potestatem, constat ex verbis illis Matth. ultimo, euntes docete omnes gentes, & Marci ultimo, euntes in vniuersum mundum prædicare Evangelium omni creatura. Lucæ 24. Sic oportebat pati Christum, & resurgere à mortuis, & prædicari in nomine eius penitentiam. Et ratio est clara, quia cum fides necessaria sit omnibus ad salutem, quilibet potest, nisi aliud maius bonum obstat, imò & aliquando tenetur proximum suum instruere circa fidem, ne pereat.

Quod verò Ecclesiæ habeat etiam ius, & auctoritatem prædicandi independenter ab aliis, qui permittant, vel prohibeant, fatentur omnes, quos refert, & sequitur Suarez dicta sect. 1. num. 2. & prædicant probant

37 *fieri, inde-
pendenter ab
aliis qui id
permittant.*

probant ex potestate, quam Christus Dominus habuit in universos homines, tanquam in hereditatem suam, quam mediante prædicatione dei erat acquisiturus; iuxta illud psalmi 2. *Ego autem constitutus sum Rex ab eo, super Sion montem sanctum eius; prædicans præceptum eius.* Unde subditur dictum eidem à Patre. *Postula à me, & dabo tibi gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terra.* Et ideo ipsemet Christus agnoscens in se hanc potestatem, & ius dixit Math. ultimo: *Data est mihi omnis potestas in Cælo, & in terra.* Unde statim intulit, quasi iure suo utens; *enimvero docete omnes gentes.* Cum ergo Christus ius haberet ad suam fidem omnibus prædicandam, quod munus per seipsum non erat exequutus, sed per Apostolos, & alios ministros, quibus hoc munus delegavit, consequens est, ut eis non solum licentiam utrumque, sed auctoritatem etiam, & ius prædicandi concesserit: ideo enim Paulus. 2. Corinth. 5. postquam dixit, *posuit in nobis verbum reconciliationis*: hoc est, commisit nobis prædicationis munus: subiungit: *pro Christo ergo legatione fungimur*: si ergo ministri Ecclesiæ legati Christi sunt, habent ius prædicandi fidem independentem ab omnibus aliis: nam legatus in rebus suæ legationis ius, & auctoritatem participat Principis, à quo mittitur, nec potest ab alio inferiori impediri, ne munere suo fungatur, & principis mandata proponat iis, ad quos legatus destinatur.

Hoc totum argumentum ex Christi potestate, & iure desumptum, videtur nimium probare: nam Christus non solum habebat, & habet potestatem, & ius ad prædicandam, & annunciamdam suam fidem, sed etiam potest homines vi, & metu, ac potentia sua ad fidem amplectendam obligare, & cogere: quare posset si vellet Principi Christiano committere, ut infideles subditos, vel etiam non subditos mortis pena adiecta ad fidem amplectendam cogeret. De facto tamen ex eo, quod Ecclesiæ ministris Evangelij prædicationem delegavit, non censetur iis, hanc etiam potestatem delegasse, cogendi homines ad fidem amplectendam, ut postea videbimus: ergo nec ex delegata potestate prædicandi, colligi potest efficaciter delegata etiam potestas coercendi eos, qui prædicationem impedire vellent, licet hæc etiam potestas in Christo esset: neque enim Christus cum prædicationis officio communicavit potestatem omnem, quam ipse habebat.

38 *Ecclesiæ habet ius ad coercendos eos, qui prædicationem fidei impedire volunt.*

Addenda est ergo ratio, cur ex mandato prædicandi Evangelium Ecclesiæ dato, magis colligatur ius ad coercendos eos, qui prædicationem impedire voluerint, quam ius, & potestas ad cogendos infideles, ad fidem amplectendam. Hæc autem diversitas fundari debet in fundamentis utriusque partis nempe in rationibus, ob quas prima potestas dicitur esse in Ecclesiâ, & ob quas dicitur deesse secunda. Quod ergo Ecclesiâ possit cohibere eos, qui prædicationem impediunt, & adversus eos se tueri, colligi potest ex potestate ipsius Christi delegantis, ut vidimus, & simul ex ipsa natura delegationis, primò. Nam Princeps mittens legatum ad aliquod munus obeundum, eo ipso censetur illum constituere independentem ab omni malo inferiori, quoad executionem muneris commissi, atque ideo cum auctoritate, & potestate coercendi quoslibet inferiores volentes eum ab executione sui mune-

39 *cap. Præterea de offic. deleg. & aliis: Christus autem prædicatores mittens est Princeps supremus: ergo eius legati possunt quoslibet prædicationem impediētes coercere ex potentia imbibita in ipso legationis munere sibi commissio. Quælibet enim Respublica, præsertim habens potestatem supremam, qualis est Ecclesiâ, potest tueri iura sua adversus eos, qui ea violare, & impedire iniuste conantur.*

Secunda ratio est, quia quilibet supremus Princeps potest propria auctoritate defendere innocentes, qui à suo Principe iniuriam patiuntur, & expresse, vel interpretatiue auxilium implorant. Cum ergo Princeps infidelis prædicationem Evangelij in sua ditione impediens lædatur iniuste suos subditos, quibus ea prædicatione ad salutem necessaria est, & quorum multi, moraliter loquendo, converterentur, & amplecterentur fidem, eius prædicatione audita: poterit Ecclesiâ defensionem illorum subditorum suscipere, & propulsare iniuriam illis illatam, cogendo quacunq; via Principem infidelem ad fidei prædicationem permittendam.

40 *Tertiam rationem addit Suarez ubi supra n. 4. in fine, quia quælibet Respublica suprema habet ius mittendi legatos Pacis ad Principes alios, qui si vexentur, vel male tractentur, possunt à suo Principe, vel à Republica defendi, & vindicta summi proportionata illatæ iniuriæ. Idem ergo poterit Ecclesiâ, si eius legati, quos ad prædicandam, & annunciamdam Christi pacem mittit, indignè tractentur, & reiciantur.*

Quartam rationem addit Hurtado disput. 74. §. 6. quia Princeps prædicatoribus obstitens, est in ea parte tyrannus, ergo quoad hanc actionem potest cogi ab Ecclesiâ ad desistendum. Antecedens probat, qui abutitur iure, & potestate sua ad subditorum perniciem, quorum æternam salutem impedit: cum tamen hæc omnia visibilia instituta sint à Deo, in assequutionem salutis æternæ, quam subditorum salutem earumdem visibilium rerum possessione, & auctoritate temporali, quam habet, fretus impedire conatur.

41 *An ius quod Ecclesiâ habet cogendi infideles ad seu fundatum in ipso iure naturæ; an verò sit ius quasi positivum concessum illi à Christo, ex suprema potestate, quam Christus habet; & ab illa potestate participatum, & quasi delegatum. Nam P. Suarez ubi supra num. 3. indicat, non esse naturale, sed positivum: probat enim ius hoc esse in Ecclesiâ: Quia Christus Dominus potuit potestatem prædicandi cum hoc iure communicare, ergo ita contulit illam. Deinde quamvis hæc potestas non possit probari ratione naturali, est nihilominus valde consentanea ipsi rationi naturali: quia ius docendi ignorantes, est quasi connaturale cuicunque homini, ergo supposita necessitate fidei, est valde consentaneum rationi, quod auctor fidei suis ministris, & præsertim Vicario suo, relinqueret, speciale ius ad illuminandos homines in doctrina fidei.*

42 *Ex alia verò parte videtur ex supradictis sequi, hoc ius esse non positivum solum, sed naturale. Et quidem rationes illæ, quibus idem Suarez postea num. 4. probat hoc ius, videntur (si aliquid*

T t 4 quid

quid probant) probare non de iure positio, sed de iure naturali: Prima enim ratio est ex eo, quod quilibet potest, si est saltem supremus Princeps, propulsare iniuriam, quam accipit ab alio impediendo per vim vim sui iuris: Nam hoc, inquit, naturaliter sequitur ex ipso iure. Rursus ratio alia petita ex potestate tuendi, & defendendi innocentes, quales sunt illi, quibus prædicanda erat fides, & qui ab ea audienda prohibentur, fundatur etiam in iure naturali, quod Respublica habet defendendi innocentes, ut constat. Denique potestas protegendæ, & defendendi legatos pacis, quos mittit, & propulsandi iniurias ius aliarum, naturæ iure competit Reipublicæ, ut constat: ex qua potestate hoc etiam ius probatur in Ecclesia idem Suarez. Ad quod etiam induci possunt argumenta alia adducta ab Hurtado, & aliis ad probandum hoc idem ius in Ecclesia, ut consideranti patebit.

43

In hoc non videtur esse posse controuersia, nisi de vocibus, nam de re ipsa constat ex dictis, hoc ius in radice quidem esse positium, formaliter tamen, & proximè esse naturale. Quod enim fides huius doctrinæ Euangelicæ necessaria sit ad salutem, ortum habet ex voluntate, & decreto Dei. Quod etiam Ecclesia, & eius ministri debeant hanc fidem prædicare, & annuntiare omnibus eo modo, quo potuerint, ortum habet ex positio præcepto Christi, qui id Apostolis, & eorum successoribus præcepit, quale præceptum positium ministri legis antiquæ non habebant: Christus autem ministros, & Apostolos suos legatos instituit, qua institutione, & præcepto, ac fidei necessitate supposita, sequitur ex natura rei ius in Ecclesia defendendi se contra iniuriam impediendi vi, & potentia, ne vratur sua facultate, & fungatur munere suo, quod ius commune est omnibus in casu simili.

44

In quibus er-
judeat hoc
ius.

Secundò ergo dubitatur, in quibus resideat hoc ius ad cogendos infideles impedire volentes fidei prædicationem, ne eam impediatur. Ad hoc responderet Suarez ubi supra num. 5. & sequentibus, distinguendo potestatem prædicandi, & potestatem mittendi prædicatores, & denique potestatem defendendi ministros prædicationis. Ex quibus primam, nempe potestatem prædicandi, dicit competere solis Pastoribus, & iis, qui ab ipsis delegantur, vel mittuntur respectivè; potestatem verò secundam mittendi, competere vniuersaliter pro tota Ecclesia soli summo Pontifici cui vniuersalis Ecclesiæ cura commissæ est: Episcopis autem, & inferioribus Pastoribus, competere intra terminos suæ iurisdictionis, & territorij. Denique tertiam potestatem defendendi ministros competere soli summo Pontifici.

45

Circa primam partem de potestate simplici prædicandi. Aduertendum est, hoc intelligi de potestate publica, & quasi ex officio, nam loquendo de prædicatione priuata, & instructione, quilibet fidelis eruditus potest data sibi commoda occasione, alios infideles instruere, & ad notitiam veræ fidei adducere: id tamen ex officio facere competit Pastoribus, & iis, qui ab illis mittuntur, iuxta illud Pauli ad Roma. 10. *quomodo prædicabunt, nisi mittantur?* Quem locum Innocentius III. relatus in cap. cum ex iniuncto, de hæreticis, affert ad probandum, quod non debet sibi quisquam indifferenter prædicationis officium usurpare quod etiam constat ex Christi verbis Luca 10. *Rogate Dominum messis, ut mittat*

Ius prædicandi
ex officio
quibus com-
petat.

operarios in messem suam. Et quidem nec inter fideles licetè quisquam sibi prædicationis munus assumit, nisi de Episcopi, vel Pontificis licentia, & designatione: multò minus hoc officium ad conuertendos infideles sine eadem designatione usurpare licebit. Est enim pascendi munus, quod Pastoribus competit, non omnibus, quæ aptius pasci debent quàm pascere. Ceterum sicut inter fideles non prohibetur laicus & priuatus exhortari priuatis consiliis, & monitis, proximos ad honestatem & pietatem, sic nec inter infideles prohibetur fidelis data occasione alios ad fidem, & religionem Christianam inducere: quod etiam laicos, imò & seruos, atque ancillas Christianas fecisse legitur in Ecclesiasticis historiis.

Circa secundam partem de facultate, & iure mittendi prædicatores ad infideles, aduertitur hoc, licet singuli Pastores non habeant potestatem vniuersalem mittendi ad Provincias extra suum territorium; aliquando tamen ex præsumpta voluntate summi Pontificis, cuius licentia commodè expectari non potest, possit etiam opportunitate procurare per se, vel per alios, conuersionem etiam aliorum Provinciarum vicinæ ex rati habitatione futura summi Pastoris, qui primum fieri poterit, consulendus est. Quæ enim rati habitio, & voluntas præsumpta sufficere poterit: ut inferior etiam minister prædicare data opportunitate alicui ciuitati, vel Provincie, ubi finitus prædicationis speratur. Adde ego, sicut sufficit præsumpta voluntas summi Pontificis, in iis casibus, sufficere etiam rati habitationem, vel voluntatem præsumptam Episcopi, vel Pastoris inferioris, ad cuius iurisdictionem, & territorium locus ille spectare potest. Quicunque enim antecederet licentiam dare potest ad prædicandum, potest postea ratum habere, & eius rati habitationem, vel voluntas præsumpta sufficit, ad excusandam actionem illam, dummodo postea data opportunitate ad ipsum recurratur, ut debita subordinatio seruetur, & nemo in alienam messem faleem mittat.

Denique circa tertiam partem de iure defendendi ministros, & prædicatores Euangelij potest esse difficultas. Primò, quia quilibet prædictum si de iure esse supremus Princeps, habet ius defendendi innocentes, & eos, qui per vim ab aliis iniuste impediuntur, ut iure suo liberè vtantur, cum defensione innocentis patientis iniuriam sit de iure ipso naturæ permittit. Diximus autem ministros Ecclesiæ legitimè missos à Pastoribus habere ius prædicandi iis, ad quos mittuntur, & esse legatos Christi, in ordine ad annuntiandum Euangelium: si ergo ij per iniuriam à Principe infideli impediuntur, ne fungantur suo munere, poterit quilibet alius Princeps fidelis arma contra impediendum mouere, ut ab iniuria desistat, & per consequens hoc ius defendendi fidei prædicatores non spectabit ad summum solum Pontificem.

Hoc argumentum probat, aliquid concedendum esse hac in parte Principibus. Nam si cut homo, etiam priuatus, potest seipsum, & alium etiam innocentem tueri, & defendere ab eo, qui actu iniuriam ei infert, quando non est recursus ad magistratum, qui publica auctoritate id faciat: non tamen quando est talis recursus, sicut nec post iniuriam iam illatam potest aliquis propria auctoritate iniuriam vindicare, aut delinquentem punire, sed solum petere à Iudice penam delictorum commissarum dum

actu prædicationis ministri legitimi iniuste cohibentur, & vexantur, potest Princeps laicus eos defendere ab iniuria actuali, & prohibentem que vexantem cohibere, quantum latet, ut desistat, si non sic recursum ad legitimum iudicem communem, qui est summus Pontifex: non tamen potest vindictam sumere de iniuria iam illata: hoc enim spectat ad iudicem communem, qui est Pontifex, & potest auctoritate publica eiusmodi iniurias suorum ministrorum punire; quod duplex defensionis genus distinxit bene Hurtado *diff. 75. §. 11.*

49 Potro Principes sæculares non habere ius hoc cogendi infideles ad prædicationem non impediam, & puniendi resistentes, sed hoc ius esse penes Ecclesiam, probatur, quia ius hoc contra personas infidelium non competit Ecclesiæ directè, & immediatè, sed indirectè, & consequenter ad ius, & potestatem spirituale, quam habet directè, & immediatè circa spiritualia, & circa prædicationem, & propagationem fidei sibi commissam, ex qua potestate spirituali oritur consequenter, ut possit etiam contra personas infidelium procedere, quantum fati, & necesse est, ad spiritualia exercenda. Cum ergo Princeps sæcularis non habeat potestatem directam circa spiritualia, non est unde possit indirectè contra infidelium personas procedere. Hac autem potestate utitur summus Pontifex, quando Principibus fidelibus hanc curam mandat, & quasi delegat, ut in Provinciis infidelium Prædicatores fidei protegant, & infideles resistentes coercant; quo casu aduertunt bene Bañes, Aragon, Valentia, & Turrianus apud Hurtadum *ubi supra §. 3.* Pontificem non dare directè Principi fidei regna, & Provincias infidelium, sed munus, & ius obstituendi, & coercendi armis infideles illius, vel illius Provinciæ, si iniuste fidei prædicationem impediunt. Quo pacto diuinit Alexander VI. inter Reges Castellæ, & Lusitanie Provincias utriusque Indiæ, nimirum diuidendo inter illos curam, & ius tuendi prædicatores fidei, & coercendi iniuste resistentes, ut id præstat, unusquisque in Provinciis, & regionibus sibi assignatis; ut notantur etiam Maior, & Victoria, quos affert, & sequitur Suarez *dicta sect. 1. num. 7.* qui etiam ibi bene explicat, quomodo potestas hæc defendendi bello etiam, & armis prædicatores fidei resideat penes solum summum Pontificem, & non penes inferiores Episcopos, & Prelatos, quia scilicet ius bellum indicendi, maxime in vindictam, & punitionem, non est penes magistratus inferiores, sed penes potestatem Principis supremi: quare in Ecclesiastica Republica non debuit hæc potestas esse penes quemlibet Episcopum, aut Prælatum, qui non est supremus, sed subordinatus; sed debuisse in supremo Principe, ad quem spectat cura vniuersalis, sine cuius nutu, & directione, fides tanti ponderis ageretur, orientur plura incommoda, & diuisiones inter Principes fideles; quorum singuli proprii Episcopi auctoritate bella contra infideles Principes susciperent.

50 Secunda difficultas circa hoc ipsum esse potest, an Ecclesia, vel Pontifex ad defendendos suos Prædicatores, possit armare exercitus ex ipsis personis Ecclesiasticis, an verò committere solum eam tutelam, & defensionem Principibus sæcularibus, & laicis. Suarez *dicta sect. 1. num. 7.* dicit, hanc potestatem non ita conuenire Ponti-

fici, ut per se, vel per Ecclesiasticas personas illam exequi debeat: quia non est Sacerdotis, neque Ecclesiastici status arma corporalia sumere, ut constat ex Ambrosio relato in cap. conuenior *eam tutelam* 23. *quest. 8.* & aliis relatis à Gratiano *eadem questione*. Potest tamen summus Pontifex committere hanc defensionem, seu executionem Principibus temporalibus: & ita de facto facit, dum inter diuersos Principes distribuit hanc curam prouidendi Prædicatores fidei variis infidelium Prouinciis, & eosdem Prædicatores postea ab iniuriis, & violentia defendendi. Huic doctrinæ consentit Hurtadus *diff. 75. §. 8.* Addit tamen, posse Papam, quia est simul Rex temporalis, bellum infidelibus inferre, quando scilicet alij Principes Christiani ex eius commissione possint: quare posset tunc exercitum cogere, illumque iure suo mittere. Prudenter verò indicat hoc non ita vniuersaliter procedere, ut non possit aliquando contrarium expedire, quando scilicet alias damnum Ecclesiæ timeretur. Quæ exceptio merito, ut dixi, subintelligenda est: nam indecentia huius defensionis per ipsas personas Ecclesiasticas executioni mandanda, quæ eam illicitam reddit, oritur ex scandalo, & ex præiudicio ipsius fidei, quæ minus grata, & credibilis redderetur infidelibus, si videant Prædicatores, qui mansuetudinem, & patientiam Euangelicam prædicant, contrarium factis ostendere, vindicando proprias iniurias per se ipsos, & fidem armis, ac potentia potius, quam rationibus inducere velle. Possunt tamen aliquando hæc, & similia inconuenientia compensari pluribus, & maioribus eiusdem fidei commodis: nam sicut potest aliquando Prædicator carcerem, & vincula fugere, ubi ad mortem nebulatur, & hoc propter maius bonum eiusdem fidei, licet aliquando magis expediat non fugere, sed mortem patienter expectare, ad eandem fidem magis confirmandam: sic licet regulariter ministri Euangelici non debeant se per vim defendere, aduersarios offendendo, & occidendo: aliquando tamen id expedire posset, ad maius fidei bonum. Quid enim si Regulus obuius impediret conuersionem Regni, vel Imperij latissimi, incarcerando, & vexando Prædicatores ad hunc finem missos: nonne possent non solum fugere, sed & custodes per vim opprimere, ut se se liberarent, & opus inceptum prosequerentur, accedente saltem Pontificis permissione? Doctrina ergo illa intelligitur per se loquendo, & regulariter, excepto casu, quo contrarium magis expediens iudicaretur ad eiusdem fidei dilationem, & augmentum promouendum.

Tertia difficultas est, an ad hunc ipsum finem tuendi, & defendendi Prædicatores fidei, possint hi mitti cum milicibus armatis, qui eos defendunt, & ad eorum securitatem. Affirmant Maior in 2. *diff. 44. quest. 2.* & nouissime Ioannes Solorzano apud Dianam 6. *part. tract. 4. de bello, resolutione 15.* qui etiam eidem sententiæ contra Hurtadum ab eo adductum adhæret, & dicit, se illam cum Suario tenere *diff. 18. de Charitate sect. 1. num. 8.* cum quo docet posse hodie Principes Christianos ad conuertendos Barbaros mittere Prædicatores cum sufficienti exercitu, non ut bellum inferant, sed ut prædicatores secuti incedant, tutresque, & arces munitas in terminis Prouinciarum infidelium construere, ut facilius, & securior aditus, & exitus fidelibus pateat: dummodo tamen prius tales infideles, blandè, & pacifice

ipse personis Ecclesiasticis, an verò committere solum Principibus sæcularibus

51 An ad hunc finem defendendi prædicatores fidei, possint hi mitti cum milicibus armatis, qui eos defendunt.

cificè de audienda, & recipienda prædicatione moneantur. Hæc P. Diana ibi, qui in primis per errorem citauit Suarium *disput.* 18. *de charitate*, cum non habeat tot disputationes de charitate; sed id tractat *disput.* 18. *de fide*. Deinde immeritò illum adduxit tanquam contrarium aliquid docere sententiæ Hurtadi, quam retulerat. Nam Hurtadus *disput.* 75. §. 15. eandem omnino sententiam cum Suario docet, professus se Suarii assertioni subscribere, contra sententiam Maioris supra relata, quam quidem Suarez retulerat *illo n.* 8. sed *n.* 9. eam impugnat, & *n.* 10. concludit, tunc locum esse coactioni, & mitti posse Prædicatores cum exercitu sufficienti propter rationes illas; quando Principes infideles resistunt, & ingressum concedere nolunt, quod etiam totum concedit Hurtadus, cuius sententia non est contraria, sed omnino eadem cum sententia Suarii. Quibus consentit Castr. Palao *tom.* 1. *tr.* 4. *d.* 2. *punct.* 5. *n.* 9.

52

Ego ab hac communi sententia recedendum non puto; nec per se loquendo, & regulariter mittendos fidei prædicatores cum exercitu, & militum copiis. Hoc enim probat Christi exemplum, qui misit Apostolos suos, *sicut agnos in medio luporum*. Matthæi 10. *sine baculo, & pera*, inermes, & mansuetos, & annuntiantes pacem; quod non solum de prima illa missione, sed de omnibus subsequenter debere intelligi, probat Maldonatus in illud 10. Matthæi ex Ambrosio, Hieronymo, Augustino, & aliis. Hoc probat Chrysostomus *tom.* 2. *hom.* 24. in Matthæum dicens: *Mea est causa: Deus humano auxilio non indiget, ideo vos tantummodo mihi personam præstate, & ego vobis sensum*, &c. & infra: *Nemo speret in patronis, nemo in amicis, aut parentibus*. Hoc probat antiquus Ecclesiæ usus, etiam postquam ab Imperatoribus Christianis auxilium sperare poterat: ut constat de Gregorio magno, quando Prædicatores in Angliam misit. Hoc denique comprobatur ratio ipsa, & fidei auctoritas, cui non parum derogaretur, si armis, & potentia obstruenda esset, ita ut eius acceptatio timori potius humano, quam veritatis diuinæ ponderi tribui posset teste Paulo 2. ad Corinth. 10. *Arma militie nostræ non carnalia sunt, sed potentia Deo*.

53

Dixi tamen, *per se loquendo*, ita faciendum: nam per accidens aliquando licebit milites cum Prædicatoribus mittere. Peti enim potest prius ab infidelibus, ut prædicti auctores fatentur, adiutus pacificus, & securitas pro prædicatoribus mittendis, ut eos audire possint, & fidem, si placuerit, recipere. Quod si hanc securitatem Principes dare noluerit, iam cogi potest armis, ut securitatem petitam præstet, & ad hunc finem Prædicatores possunt militibus associari. Prius tamen pacatè, & sine armis securitas petenda est; postea, si negetur, armis usurpari potest. Vnde si experientia docuit fidem securitatis, datæ non observari, possunt iam milites mitti ad vindictam violatæ fidei, & ad securitatem extorquendam. Adde posse etiam aliquando quasi per accidens, & concomitanter ire milites cum Prædicatoribus. Potest enim Princeps Christianus legationem civilem ad Principem infidelem mittere, ut pacem, commercium, & amicitiam ab eo petat, legatosque suos solito comitatu adornare, & comites etiam adhibere fidei Prædicatores. Si ergo Princeps infidelis neget iniuste, id quod de iure gentium omnibus debetur, nempe transitum necessarium, & pacificum, portum etiam

in casu necessario, & alia, quæ de iure gentium debentur, & hoc sine causa iusti metus, aut periculi; iam meritò in eum armatus Princeps Christianus, & milites mittit, non ad tutelam prædicatorum, licet hi etiam ibi sint, sed ad extorquendam, quæ sibi de iure gentium debetur, & iniuste negantur. Semper ergo fides sine armorum strepitu, & omnino pacifice offerenda est: si tamen legatio hæc Regis pacifici Dei, & Ecclesiæ iniuste lædatur, potest iniuria vindicari, & armis extorqueri id, quod omnibus Principum Legatis de iure debetur.

Hinc tamen oritur quarta difficultas, an si prædicatio fidei pacifice offeratur, & infideles nolunt fidem audire, possint vi, & armis cogi ad audiendam. Prima sententia affirmat, pro qua auctoritur Maior in 2. *disposit.* 44. *quest.* 2. ubi videtur eam significare. Secunda sententia id vniuersaliter negat, quam tenet Valentia in *presenti disput.* 1. *quest.* 10. *puncto* 6. & indicat Salmeron *tom.* 12. *tract.* 38. Denique tertia sententia media, & vera id affirmat in ordine ad infideles subditos Principibus Christianis, negat verò in ordine ad infideles non subditos, quam cum aliis quos effert, docent Suarez *disput.* 18. *sect.* 2. *n.* 3. & Hurtado *disput.* 75. *sect.* 3. & alij passim.

Prima pars, nempe quod Princeps Christianus possit cogere subditos suos infideles, ad audiendam fidem, negatur non solum ab auctoribus læcundæ sententiæ, sed etiam à Contrariis in *presenti disput.* 18. *dub.* 14. *numero* 240. sed eam concedunt alij: & probatur primò ex usu Pontificum Romanorum, qui pœnis, & multis cogunt Iudæos subditos ad audiendam singulis hebdomadis concionem de rebus nostræ fidei, ut constat ex Bulla Gregorij XIII. quæ incipit *Sancta mater Ecclesia* cuius obseruantiam exactam hodie Romæ videmus. Quamvis autem aduersarij respondeant, illam non esse coactionem directam, sed indirectam, quatenus Princeps imponit Iudæis subditis tributum aliquod, quod aliunde licet imponere poterat, à quo tamen tributo, & onere eximit eos, qui conueniunt ad audiendam concionem; sed eam solutionem reiciit Suarez *num.* 3. quia Iudæis alia tributa imponuntur, nec illud imponitur sub nomine tributi, sed vt pœna inobedientiæ. Et quidem legenti verba prædictæ Bullæ constabit manifestè, illam esse propriè pœnam: nam sub nomine pœnæ, & punitonis imponitur, & in genere statuitur, eos eis, & aliis pœnis cogendos esse; vnde si quis inculpabiliter absit propter morbum, vel quid simile non patitur eam pœnam, quia ubi non est culpa, non debetur pœna: quod tamen ad vitandam solutionem tributi iusti non sufficeret, cum hoc etiam sine culpa debeatur. Obiter aduerto, immensè adduci apud Hurtadum hinc *disput.* 75. §. 2. & alios Bullam etiam Nicolai III. imponentis eiusmodi pœnam: nam Nicolaus III. neque imposuit pœnam, nec coegit Iudæos ad audiendam fidem, sed præcepit, & commisit Patribus Ordinis Prædicatorum, ut Iudæorum conversionem procurarent, & eis prædicarent, ut constat ex eius Bulla, quæ habetur in *Bullario communi tom.* 1.

Ratione deinde à priori hæc pars probari solet, quia hoc præceptum non excedit potestatem laici Principatus, si quidem nihil supernaturale subditis præcipit Princeps; sed omnino naturale, & honestum, ac per se utile ad finem laici Principatus, quia de Deo etiam, vt auctore na-

turæ, multum ab infidelibus erratur, de virtutibus, et virtutibus naturalibus plura ignoratur; Item fides Christiana est valde utilis, etiam ad laicam politicam, cum adeo seuerè prohibeat scelera contra legem naturæ: ita arguit Hurtado, ubi supra §. 4. & concludit, posse Principem laicum moderata multa, subditos infideles cogere ad audienda mysteria supernaturalia, maiori vero seueritate ad audiendam legem naturalem.

Hoc ipsum simili ferè argumento aliis verbis probat Suarez *diff. sect. 2. num. 4.* quia actio illa audiendi prædicationem, non est per se, & intrinsecè supernaturalis, & secundum præsentem circumstantias possunt subditi conuinci, quod sit honesta, & ad eorum commodum ordinata: imò etiam referri potest, ad utilitatem reipublicæ, quam Princeps temporalis procurare potest, & debet, nimirum ad maiorem pacem, & concordiam omnium subditorum, vel ut subditi liberentur ab erroribus, de quibus conuinci possunt, quod sint contra rationem naturalem, vel etiam contra alia, quæ ipsi admittunt & credunt, ut contingit in Iudeis.

Hæc ratio quibuscumque verbis explicetur, adhuc manet difficilis: quia imprimis, licet obligatio audiendi fidem conuinci possit ratione naturali, quod sit hæc, & nunc debita, idem dici posset de ipsa obligatione credendi: sicut enim evidens est obligatio audiendi fidem, ita ea audita, & sufficienter proposita, evidens est obligatio credendi, & ideo præcedere debet iudicium evidens de credibilitate, seu de obligatione credendi: & tamen non possunt infideles cogi ab Ecclesia, nedum à Principe seculari ad credendum. Item, si bonum concordie, & pacis inter subditos, datus præcipiendi auditionem fidei, daret etiam ius præcipiendi fidem ipsam: utilior enim est ad pacem, & concordiam veritas fidei, quam auditio sola fidei: imò hæc non aliter est utilis ad illum finem nisi quatenus est utilis ad fidem, quæ est vinculum pacis, & concordie inter subditos. Si ergo motiuum illud concordie politicæ non dat ius præcipiendi subditis fidem, quomodo dabit ius præcipiendi auditum fidei? Vnde argui potest à priori quia omne præceptum, aut lex ut iusta sit, debet esse de obiecto bono, & honesto, cuius honestas intendatur à superiore præcipiente: honestas autem, quæ est in auditione fidei non videtur esse diuersa ab honestate, quæ est in ipsa fide: ideo enim diximus *suprà diff. 18. sect. 1.* non esse malitiam speciem diuersam in omissione auditionis debite fidei, à malitia omissionis fidei: quia Deus non præcipit fidei auditionem, nisi propter honestatem ipsius fidei: si ergo honestas ipsa fidei non est talis, quam possit Princeps laicus intendere præcipiendo fidem, consequens est; ut nec possit præcipere auditionem fidei, quod præceptum deberet intendere eandem honestatem fidei. Denique quod additur de erroribus contra legem naturæ, ad quos vitandos potest Princeps temporalis præcipere auditionem fidei; non est ratio vniuersalis: nam tunc posset etiam Princeps cogere, non solum ad audiendum, sed etiam ad deponendos illos errores, ut infra videbimus. Nunc autem agimus de coactione ad audiendam eam doctrinam, ad quam credendam, & suscipiendam, non possit idem Princeps cogere subditos infideles. Et quid potest fingi, quod subditi nullum errorem sequerentur contra lumen naturæ, nolent tamen credere Euangelio. De quibus subditis quaeritur, quomodo Prin-

ceps possit eos cogere ad audiendum Euangelium, quos tamen non posset cogere, ad illud credendum, postquam sufficienter propositum est cum euidencia credibilitatis.

Aliter possumus explicare, (& fortasse in idem recidet) cur hoc præceptum audiendi fidem non excedat potestatem humanam Principis temporalis: quia nimirum sicut Princeps recipere potest, & audire legatos vndeunque missos, licet non teneatur eorum postulationi annuere, ita potest præcipere subditis, ut eos audiant, & recipiant, præsertim si legatio sit de rebus ad subditorum bonum, & utilitatem pertinentibus. Et sicut filius non potest à patre cogi ad ducendam uxorem, & tamen tenetur eius consilium audire, ut cum aliis probat Thomas Sanchez *lib. 4. de matrimonio diff. 23.* ita Princeps, licet non possit cogere subditum, ad amplectendam fidem, potest illum cogere, ad audiendos legatos Dei, & Ecclesiæ, qui sunt Prædicatores à Christo, & ab Ecclesia missi ad hunc effectum: turpe enim esset in ipsa republica ciuili, ut legati venerandæ Communitatis, qualis est Ecclesia, imò & legati ipsius summi Dei, qui parati sunt ad probandam suam legationem, adhuc à ciuibus cum contemptu reiciantur, & ne ad audientiam saltem admittantur. Hanc itaque Reipublicæ indecentiam Princeps impedire & prohibere potest cogendo subditos ad non negandam audientiam eiusmodi legatis: sed potius honorificè eos excipiendos, sicut & ab ipso Principe honorificè excipiuntur, & audiuntur. Ratio autem esse videtur, quia sicut filius non subordinatur patri omnino in ordine ad electionem uxoris, quia hæc status debet esse omnino liber, subordinatur tamen in ordine ad educationem, & ad hoc ut possit saltem bene eligere uxorem, & ad quem finem oportet paternum consilium audire: ita infideles subditi non subordinantur Principi temporalis, in ordine ad finem supernaturalem, sed solum in ordine ad politicam humanam, & naturalem, & ad bonum Reipublicæ statum, ad quem sufficit honestas morum secundum regulas naturæ: ad hunc tamen ipsum statum naturalem, & ad eius honestatem spectat, quod subditi possint si velint credere, & amplecti fidem, in ordine ad finem supernaturalem. Nam, ut aliàs dixit Augustinus, licet fides ipsa sit gratia Dei, & pertineat ad ordinem supernaturalem; posse tamen credere pertinere ad naturam intellectualem, hoc est, capacitas ex parte naturæ, seu non habere incapacitatem ad fidem, quare non excedit ordinem naturæ, & regiminis naturalis, auferre hæc impedimenta in quibus vnum est, & potissimum, non habere notitiam fidei ob defectum prædicationis: quomodo enim credente sine prædicante? Non est enim nouum, quod potestas superioris non extendatur ad præcipiendum aliquod opus, & tamen extendatur ad præcipiendam notitiam illius: sic Ecclesia non præcipit vniuersaliter consilia Evangelica omnibus, v. g. statum religiosum, & tamen præcipit aliquando notitiam consiliorum, ut possint fideles ea agnoscere, & amplecti, si velint. Non præcipit vsum Indulgentiarum, & tamen præcipit notitiam talis usus, & aliquando obligat, ut fideles intersint earum publicationi, ut fieri solet in publicatione Bullæ Cruciatæ. Sic ergo, licet Princeps temporalis non possit subditos infideles obligare ad fidem amplectendam, poterit obligare ad audiendam, ut non sint incapaces

capaces eam recipiendi, si velint: hoc enim ad ipsum statum naturalem, & bonum Reipublicæ videtur pertinere, ut subditi habeant notitiam necessariam ad deliberandum, & eligendum, etiam in iis, in quibus non possunt à suo Principe obligari ad electionem determinatam.

59

Dices, Princeps temporalis non potest præcipere auditionem fidei, nisi ex fine honesto, quem debet habere quodlibet præceptum, & lex humana, ut diximus. Hic autem finis honestus, non potest esse ipsa honestas fidei, alioquin posset Princeps ad fidei honestatem obligare: sed neque esse potest alia honestas diuersa ab honestate fidei: Nam Deus præcipiens auditionem fidei, non intendit aliam honestatem, nisi honestatem fidei, & ideo diximus, præceptum illud non differre specie à præcepto fidei: & ratio videtur esse, quia medium non est amabile, nisi propter bonitatem finis: auditio autem fidei non est amabilis, nisi ut medium conducat ad ipsam fidem; ergo non potest esse præceptum humanum de audienda fide, si non potest esse de ipsa fide amplectenda.

Respondetur concessa maiori, negando minorem. Potest enim Princeps temporalis habere pro fine eius præcepti aliquam honestatem distinctam ab honestate fidei, nempe, quod legari audiantur, quod subditi habeant notitiam ad electionem Religionis, &c. quæ omnia sunt bona honestè amabilia antecedenter ad ipsam fidem, & præscindendo ab obligatione fidei. Differunt autem præceptum Principis humani, & præceptum diuinum de audienda fide; quod præceptum diuinum obligat ad fidem audiendam, solum quatenus obligat ad fidem amplectendam, atque adeo non intendit, nisi solam honestatem fidei; ad reliqua verò omnia tendit materialiter, & ut media solum ad fidem præceptam: unde cessante necessitate illius medij, v. g. si per internam reuelationem, aut per libros aliquis compareret notitiam fidei sufficentem, non obligaretur præcepto diuino audiendi Prædicatores fidei, quia hoc præceptum solum obligat directè ad fidem, ad reliqua verò solum consequenter, & ut media quando necessaria sunt ad fidem. At verò præceptum illud humanum obligaret directè ad audiendum prædicatorem, propter honestatem peculiarem, quæ est in ea auditione, adeo ut licet hic, & nunc, non esset medium necessarium ad fidem, posset præceptum humanum ad prædicationem audiendam obligare: sicut de facto præceptum naturale, & diuinum obligat ad ieiunia, & alias corporis mortificationes solum, quatenus sunt media necessaria ad castitatis præceptum, & alia similia obseruanda. Ecclesia tamen licet illam etiam finem intendar, obligat adhuc ad ieiunium, licet hic, & nunc non sit necessarium ad carnis tentationes vincendas; quia nimirum intendit etiam honestatem temperantiæ; quæ reperitur in ipso ieiunio, & quæ honestas licet de se non sit sub obligatione legis diuinæ, aut naturalis, est tamen materia talis, quæ possit intendi, & præcipi lege humana positua. Sic præceptum illud humanum audiendi prædicatores fidei, posset intendere honestatem propriam, quæ reperitur in illa auditione, quæ honestas, licet secundum se, & præscindendo ab honestate fidei, ad quam sit medium necessarium, non sit sub præcepto diuino, aut naturali; est tamen talis, ut possit præcipi, & intendi lege humana positua, etiam

sistendo in ipsa: & ideo omisso illius esset quidam contra præceptum diuinum fidei, quando auditio esset medium necessarium ad fidem: licet tamen etiam peccatum habens specialem malitiam haberet etiam, quando non esset medium necessarium ad fidem.

Obiiciunt primò, quia hæc potestas non est concessa à Christo Ecclesiæ, aut Principibus, cum de ea concessione non constet, sed solum de potestate, vel iure prædicandi, quod stare potest sine potestate cogendi ad audiendum, sed ad finem erit potestas contra impediētes prædicationem. Respondetur hanc potestatem ceteri ex ipsa natura principatus, quæ Princeps potest cogere subditos ad actiones bonas politicas, & decentes Reipublicam bene morigeratam, inter quas computari potest, ut vidimus, quod leges de rebus magni ponderis loquuturos non abiciant, sed recipiant, & audiant.

Secundò obiiciunt exemplum Christi, qui discipulos suos volentes Samaritanos ligare, & supplicis cogere, ut Christum non abicerent, sed audirent, reprehendit, & dixit, *ne feceritis contra spiritum fratris &c.* Lucæ 9. & iterum Matth. 10. dixit Apostolis: *Si non receperint vos, neque audierint sermones vestros, excutite puluerem &c.* volens nimirum, ut pacifice discederent, nec cogere nolentes ad audiendum. Respondetur hæc nimium probare, nempe contra ipsos aduersarios, qui licet non concedant posse subditos cogi ad audiendum; concedunt tamen posse cogi ad permittendos Prædicatores in Republica, & ad eos non eiciendos, nec impediendos: Et tamen Samaritani illi non solum noluerunt audire, sed neque in civitatem suam recipere Christum, & eius discipulos, sed omnino prohibuerunt, & erupter eiecerunt. Respondetur ergo in primis, Apostolos non accepisse à Christo principatum temporalem, ex quo oritur potestas cogendi subditos ad audiendam fidem. Deinde noluisse Christum introduci Euangelium armis, & potentia, sed pacifice, & cum mansuetudine, ac humilitate Christiana. Quare licet Ecclesia habeat potestatem puniendi rebelles, qui prædicationem impediunt, & vi eos cogendi, ut desistant, ut supra vidimus: id tamen fieri debet, non per ipsos ministros Evangelij, sed per Principes seculares ex commissione Ecclesiæ: nec tunc erat opportunitas id faciendi, nec in illis circumstantiis expediebat ita facere.

Tertiò obiiciunt, quia fides debet esse voluntaria, & non coacta, ergo & auditio fidei: nam eadem est ratio de medijs, & de fine. Respondetur negando consequentiam: nam ex coactione ad audiendum non sequitur, quod fides postea sit coacta, cum maneat postea in audientis potestate libera credere, vel dissentiri: sicut etiam matrimonium debet esse liberum, & ideo non potest Pater filium cogere ac ducendam hanc uxorem, potest tamen eum cogere, ad audiendum consilium, & congruentias, quibus auditis, liber omnino maneat ad electionem coniugis. Non est ergo eadem ratio de fine, & de medio in casu nostro: præsertim cum auditio illa non præcipiatur à principe seculari propter honestatem solum fidei, nec præcisè, ut medium, sed propter honestatem propriam, quam in se habet, ut visum est.

Quartò obiiciunt, quia si hæc coactio non procedit ex potestate spiritali, ut conceditur, debet

debet provenire ex potestate merè temporali: hæc autem sistit in actibus temporalibus, nec extenditur ad spiritualia, ad quæ pertinent, & fides, & auditio fidei. Respondetur, posse esse quædam quædam in voce actum temporalem, & spirituale. Nam si sensus sit, legem civilem Principis temporales solum ordinari ad bona corporalia, falsissimum est: pertinet enim ad legem civilem facere bonos ciues, ac proinde bonos viros, unde versari potest in materia omnium virtutum moralium quatenus hæc viles esse possunt ad statum tranquillum, & pacem Reipublicæ, ut probat, & explicat latè Suarez lib. 5. de legibus cap. 12. imò & punire potest peccata etiam contra Deum, quatenus naturali ratione cognosci potest, & quatenus ea bonum, & tranquillum Reipublicæ statum impedire possunt. Non ergo excedit potestatem Principis temporalis præceptum audiendi prædicatorem, cum ad bonos etiam Reipublicæ mores spectare possit Legatos de rebus magni ponderis dicturos audire, & notitiam habere præcipuum religionum, & quæ sint cuiuslibet religionis fundamenta, quando iam antea non certo constat de eorum falsitate. Adde in ordine ad praxim rem hanc nullam habere difficultatem, cum nulli hodie reperiantur infideles, qui non errent simul circa plurima, quæ spectant ad legem naturalem, atque adeo possunt ad hos errores corrigendos cogi à Principe, ut audiant Prædicatores Ecclesiæ, à quibus circa huiusmodi errores corrigi, & instrui possint.

64 Obicitur. Quinto argui potest, quia si Princeps Christianus secularis possit hoc præcipere suis subditis, possit etiam idem Princeps ethnicus, vel Paganus, cum non sit maior eius potestas temporalis, quam Principis Christiani: consequens autem reputatur magnum absurdum Cominck ubi supra n. 236. Ego tamen loquendo de possibili, non inuenio vllum absurdum: nam in primis si Princeps ipse exemplo suo præcedat, & velit Prædicatorem fidei audire, quis dubitat, quod possit suis aulicis, & aliis ciuibus præcipere, ut eius exemplo ipsi etiam prædicatorem audiant? Deinde sicut Princeps infidelis potest lege prohibere subditis adulterium, quamvis adulter ipse sit, cur non possit præcipere auditum fidei, licet ipse culpabiliter fidem non audiat? Itaque in hac illatione nullum apparet absurdum, licet de facto raro, vel nunquam id contingat.

65 Restat etiam probanda secunda pars assertionis, nempe non posse Ecclesiam, aut Principes etiam Christianos cogere infideles non subditos sibi in temporalibus, ad audiendam fidem: quæ pars communior est, quam præcedens, & probatur facillè, quia hæc coactio deberet procedere ex potestate vel spirituali, vel temporali: neutra autem datur in casu nostro. Non spiritualis, quia hanc non legitur dedisse Christus suæ Ecclesiæ, cui potestas nulla est, aut iurisdictio in eos, qui foris sunt, sed solum ius naturale ad tuendos suos Prædicatores, & se ipsam contra iniurias ab infidelibus illatas, vel ab iis, qui prædicationem iniuste impediunt. Sed neque in casu nostro datur potestas temporalis ad illam coactionem: cum ij infideles supponantur non esse subditi huic Principi, qui eos cogere vult ad fidem audiendam.

66 Obicitur, quia Christus dedit Ecclesiæ ius, & potestatem prædicandi omnibus fidem, ergo & cogendi, ad audiendam illam: prædicatio enim

Card. de Lugo de virtute Fidei diuina.

sine auditoribus fieri non potest, & concessio vno correlatiuo conceditur alterum, & concessa iurisdictio concessa intelligitur omnia sine quibus iurisdictio exerceri non potest. Confirmatur, quia ex potestate data Apostolis à Christo remittendi peccata, verbis illis, *quorum remiseritis peccata, &c.* colligitur obligatio confitendi illa: non enim possunt remitti nisi audiantur: ergo ex potestate data ad prædicandum, colligi potest obligatio audiendi, & potestas ad cogendos auditores, sine quo auditu inutilis est potestas prædicandi. Respondetur, ex præcisa potestate prædicandi non argui potestatem cogendi alios ad audiendum. Nam Episcopus dans alicui facultatem concionandi, non cogit alios ad audiendum, nec concionatori dat potestatem, ut eos cogat: imò licet non concedat solum, sed præcipiat prædicationem, non ideo dat potestatem cogendi, sed in utroque casu, dat ius cogendi alios, ne eius prædicatione impediatur. Ex eo ergo, quod Christus dederit ministris Ecclesiæ potestatem prædicandi, & hoc eis præceperit, non arguitur potestas, ut cogant auditores ad audiendum, sed satisfaciunt suo muneri prædicando, vel offerendo se ad prædicandum, si alij audire voluerint.

Ad confirmationem item omnium aliarum solutionibus respondeo, necessitatem, & obligationem confessionis non colligi præcisè ex potestate data Apostolis remittendi peccata, sed ex potestate talibus verbis data, nempe cum potestate retinendi, cum dictum fuerit, *et quorum retinueritis, retenta sunt.* Ex qua potestate retinendi, seu, ut alibi explicata fuit, *alligandi*, colligi debuisse obligationem confessionis, & recurrenti ad sacerdotes, ut ad iudices necessarios, & non solum arbitrios, ostendi *disp. 15. de penitent. sect. 1.* Non est hoc fundamentum in casu nostro ad dicendum, quod Ecclesia acceperit potestatem obligandi infideles, ad audiendam fidei prædicationem.

68 Vigeri tamen potest, quia ad necessitatem Confessionis declarandam oportuit quidem eam retinendi potestatem à Christo explicari: nam institutio confessionis secundum se non supponebat, nec afferebat secum eam obligationem. At verò in casu nostro non oportuit eam potestatem obligandi explicare, sed solum dare munus prædicandi: quo munere Apostolis imposito, statim ex natura rei sequitur in aliis obligatio eos audiendi: vnusquisque enim præcepto diuino, & naturali tenetur inquirere, & audire veram doctrinam pertinentem ad religionem, & necessariam ad salutem: ergo eo ipso, quod data fuit potestas prædicandi, imposita fuit aliis obligatio audiendi. Respondetur, hanc obligationem à nobis non negari: certum enim est infideles teneri præcepto diuino ad audiendos Prædicatores, nisi aliunde ex libris, vel aliter notitiam eiusdem fidei sufficientem comparauerint. Negamus tamen datam fuisse Ecclesiæ potestatem cogendi, & obligandi infideles ad audiendum: multa enim sunt, ad quæ infideles præcepto naturali, aut diuino tenentur, ad quæ tamen Ecclesia non potest eos obligare, & in hac ipsa materia, tenentur infideles fidem sibi ab Ecclesia sufficienter propositam amplecti, & credere, & tamen Ecclesia non potest eos ad hoc ipsum obligare, vel cogere: similiter ergo nec potest obligare eos ad audiendum, quia hæc potestas nusquam legitur, vel inuenitur Ecclesiæ à Christo relicta.

V v

Dicet

Dicit aliquis, hanc etiam potestatem includi in munere Legati; nam licet Princeps humanus non possit obligare Principem æqualem, ut audiat Legatum, quem ad ipsum mittit; Princeps tamen superior, mittens Legatum ad Principem inferiorem, & subditum, potest eum obligare ad recipiendum, & audiendum etiam Legatum. Cum ergo Christus mittens Apostolos, & eorum successores ad prædicandum, sit Princeps omnium supremus, & mittat eos, ut suos Legatos ad annunciandam fidem; eo ipso intelliguntur mitti cum auctoritate, & potestate cogendi homines omnes ad quos destinantur, ad audiendam fidem. Respondetur, Legatum dupliciter posse à Principe supremo mitti. Primum cum potestate, & iurisdictione in eos, ad quos mittitur; quomodo Pontifex mittit frequenter Nuntios, seu Legatos Apostolicos cum potestate, & iurisdictione, quam exerceant in Prouincia, ad quam mittuntur. Secundo potest Princeps etiam supremus mittere simplicem Nuntium, sine vlla potestate, aut iurisdictione, sed solum, ut aliquid denuntiet, vel intimet alicui, vel aliquibus. Quem quidem nuntium si subditi audire nolint, delinquant certe contra Principem à quo missus fuit, & merito possunt ab eo puniri: non tamen possunt puniri ab eodem Nuntio, sicut nec possunt ab eo vis, & pœnis compelli, ut audiant; quis enim dicat, famulum etiam inferioris potestatis, quem Rex, vel summus Pontifex ad aliquem subditum mittit, ut certiorum eum reddat de realiqua, eo ipso potestatem habere, ut illum audire renuentem in vincula coniciat, & propria auctoritate, ferro etiam, & pœnis ad audiendum compellat? Hæc certe potestas in quolibet simplici Nuntio non agnoscitur, nisi à Principe mittente exprimat. Cum ergo Christus Apostolos mittens, & eorum successores ad Euangelium annunciandum non expresserit hanc potestatem, non est, unde colligamus eos illam habere, sed potius esse nuncios destinatos ad annunciandam pacem, & Euangelicam doctrinam: nec Apostoli ipsi in se potestatem aliam agnoscunt, ut audire nolentes cogere ad audiendum.

§. II.

An cogi possint infideles ad amplectendam fidem sibi sufficienter propositam.

70 **N**on loquimur de doctrina fidei, quæ ratione etiam naturali haberi potest, & quæ dicitur seruanda præcepta naturalia: de hoc enim dicemus §. 3. sed nunc loquimur de doctrina fidei, quæ solum per diuinam reuelationem habetur. Prima ergo sententia vniuersaliter affirmat, posse omnes infideles pœnis compelli, ad amplectendam fidem sufficienter propositam; pro qua afferuntur Maior in 2. dist. 4. & quidam Genesius Sepulveda, qui hoc probare conatus est sub Carolo V. Imperatore, cum de Iudæis ageretur. Secunda sententia id concedit de infidelibus, qui subditi sunt in temporalibus, Principi eos ad fidem cogenti: quod tamen intelligere videntur loquendo de iure diuino, vel naturali, & secluso iure humano positio, quo hæc coactio prohibetur. Hanc docet Scotus in 4. dist. 4. quæst. 7. in fine, & aliqui ex eius schola, & probabilem existimat

Legatus potest dupliciter à Principe supremo mitti.

Lorca in presenti dist. 36. num. 7. quomodo ipse communem, & contrariam sententiam sequatur. Alij denique hoc limitant ad coactionem indirectam, negant verò de directa, ut infra explicabitur. dist. 4. quæst. 2. & Angelus apud Suarez dist. 18. sect. 3. num. 2.

Communis, & vera sententia negat, posse infideles, siue subditi sint, siue non subditi, cogi, & obligari directe ad fidem amplectendam, non solum loquendo de iure humano, sed etiam de iure naturali, seu diuino. Ita cum S. Thomas in presenti quæst. 10. art. 8. & 12. Caietanus, Palud. Doct. Antoninus, Richardus, Sotus, Abulensis, Syluester, Castro, Victoria, & alij, quos citat, & sequitur Suarez ubi supra num. 4. Barnes, Argon. Turrianus, Valentia, Azor, & alij, quos citant, & sequuntur Hurtado disput. 7. sess. 2. per totum, Coninch dist. 18. dub. 14. numero 229 Castro Palao tom. 1. tract. 4. dist. 2. punct. 6. num. 4. qui tamen male citat Sotum in 4. dist. 4. quæst. ultima dicentem posse infideles subditos cogi, nam Sotus ibi nihil dixit, sed postea dist. 5. quæst. unica art. 10. contrarium late probat: fortasse fuit typographi error scribentis Sotum, pro Scoto.

Et in primis prohibitum hoc esse de iure humano, constat ex multis Pontificum, & Conciliorum decretis Gregorius Magnus id præcipit lib. 11. epist. 15. relatus in c. Qui sincerus, dist. 45. & Concilium Toletan. 4. cap. 56. relatum in cap. de Iudæis eadem dist. 11. Idem statuitur in cap. sententia Iudæi, de Iudæis, & Saracenis, & idem supponitur in cap. Iudæi 3. & in cap. consilium 8. eod. tit. Ad hoc ipsum assertum Suarez ubi supra num. 5. decretum Innocentij III. in cap. Maiores, statem quaritur de baptismo, ubi Pontifex addit, id esse contra Christianam religionem: unde idem Suarez colligit, prohibitum hoc esse, non solum iure humano, sed etiam iure diuino. Sed reuera id ibi non dicitur, sed solum, quod non sit cogendus ad obseruantiam legis Christianæ, qui omnino inuitus, & sine vilo proflus consensu baptizatus est; nam baptismus ille non est validus, & ideo esse dicitur religioni Christianæ contrarium obligare omnino dissentientem, ad obseruantiam legis Christianæ: unde statim additur non esse contra, sed iuxta religionem, ut qui per metum, & coactionem baptismum suscipit, obligetur postea ad seruandam legem Christianam. An verò cogere metu, & pœnis ad baptismum suscipiendum, & consentiendum sit contra legem diuinam nihil ibi dicitur. Adde, hanc coactionis prohibitionem approbatam etiam in iure civili in leg. Christianis, Cod. de Paganis.

Quod verò stando etiam in iure naturali, & diuino, cogi non possint ad fidem, qui non sunt subditi, probatur, quia coactio hæc esse non potest, nisi ab habente potestatem, & iurisdictionem in illos; nam vis coactiua supponit potestatem præcipiendi, & puniendi, quæ solum competit superiori in subditos. Hanc autem potestatem, & iurisdictionem non habet in primis Ecclesia in eiusmodi infideles: cum eam non acceperit à Christo, nisi in eos, qui intra Ecclesiam sunt per baptismi sacramentum, & faceret Paul. Apostolus 1. ad Corinth. 5. dicens quid mihi de istis, qui foris sunt? nam eos Deus indicabit. Vbi aperte significat Deum non dedisse Ecclesie iudi-

cium circa infideles non baptizatos, qui extra Ecclesiam adhuc sunt, sed iudicium hoc sibi reservasse. Vnde ea verba in hoc sensu intellexerunt Innocentius III. in c. *Maiores*, de baptismo, & in cap. *gaudemus*, de divoritiis, & Concil. Trident. sect. 14. cap. 2. inferens, *Ecclesia in neminem iudicium exercet, qui prius per baptismum non fuerit ingressus*: & est communis interpretatio Patrum Chrysostomi, Theophylacti, Ambrosij Anselmi & sancti Thomae in illum Pauli locum, & Augustini de verbis Domini serm. 6. cap. 7. Et confirmatur aperte ex verbis Christi Matth. 10. ubi Apostolos ad predicandum mittens sine baculo, & gladio, (quod, teste Hieronymo ibi, nihil aliud fuit, quam instrumenta illis coactionis prohibere) postea concludit, *qui non receperint vos, non remittetur eis in die iudicii*. Sicut & Marci ultimo dixit, *qui non crediderit condemnabitur*: significans, punitionem huius delicti non pertinere ad Ecclesiam, sed ad Dei iudicium. Quem potestatis defectum perpetuò Ecclesiae Pastores in se agnouerunt, qui nunquam exercuerunt illam, vel exerceri permisissent in infideles non baptizatos. Vnde multò minus dici potest, quòd Christus eam potestatem dederit Principibus temporalibus; si enim aliquibus dedisset, utique dedisset Ecclesiae ministris. Sed neque ex iure naturali potuit Principibus temporalibus potestas hæc competere in infideles non subditos: quia eo ipso, quod subditi non sunt, repugnat quòd ab eis cogi non possint, cum par in parem nullum habeat imperium.

Denique à fortiori id constat ex eo, quòd neque in subditos infideles non baptizatos habeat Ecclesia, vel etiam Principes temporales hanc potestatem cogendi eos ad fidem, quòd erat ultimo loco probandum: & probatur etiam argumento supra facto ex defectu potestatis, quam Christus ad hanc coactionem Ecclesiae nunquam communicavit: nam verba Innocentij III. & Tridentini supra adducta vniuersalia sunt, & de omnibus non baptizatis dicunt, non pertinere ad potestatem, vel iurisdictionem spirituales Ecclesiae: neque ipsa vniuersalem potestatem exercuit, imò expressè prohibuit à suis ministris, vel etiam à Principibus Christianis temporalibus exerceri in subditos; nam subditi erant omnes illi Iudæi & infideles, qui cogi prohibentur ad fidem in decretis supra citatis. Vnde satis constat, Ecclesiam non agnouisse in se, vel in principibus hanc potestatem etiam in subditos: incredibile autem esset quòd aliquando eam non exercuisset, vel exerceri permisisset in aliquibus circumstantiis, vel in subditos, vel certe in seruos infideles, in quos multò maior est Domini potestas, quam Principis in subditos. Et tamen quacumque ex causa infideles fiant Christianorum serui, nunquam ad fidem Christianam coguntur, vel cogi permittuntur, sed quoad religionem liberi omnino manent: imò quando ij crimen aliquod committunt morte dignum, non solet eis pœnæ condonatio offerri, si ad fidem conuertantur: nam licet hæc non esset coactio directa, sed solum indirecta, quæ cum aliqua moderatione licita est, ut dicemus, in iis tamen circumstantiis, & cum tanto mortis metu præsumi posset ficta conuersio. Vnde colligitur, non solum hanc potestatem non fuisse positiuè à Christo concessam, sed neque etiam iure naturæ Principibus competere in suos subditos, imò aduersarij naturæ iuri, & dignitati

Card. de Lugo de virtute Fidei diuina.

Christianæ religionis, ut ad eam amplectendam subditi cogantur. Ad quòd Suarez num. 5. afferre Gregorium lib. 1. epist. 91. & lib. 11. epist. 15. dicentem id esse contra religionem Christianam. Sed neque in illo lib. 1. habetur epist. 91. & fuit fortasse error pro 45. neque in illis epistolis dicitur, esse contra Christianam religionem, sed solum reprehendit cogentes, & prohibet ne fiat propter periculum, ne coacti ad baptismum, redeant postea ad suos errores, cum iniuria fidei.

Quòd autem repugnet iuri naturali, seu diuino talis coactio, probant aliqui, quia ille, qui prudenter non creditur habere veram fidem, & velle eam amplecti, non est baptizandus: ideo enim adulti voluntas exactè examinatur ante baptismum: alioqui minister indignè ministraret, conferendo baptismi sacramentum homini non disposito: ille autem, qui ad fidem cogitur, non creditur prudenter amplecti velle fidem, & religionem Christianam, ut constat ex dicto cap. *sicut Iudæi*, de Iudæis, & Saracenis, cuius hæc sunt verba, quippe Christi fidem habere non creditur, qui ad Christianorum baptismum, non spontaneus, sed inuitus cogitur peruenire. Ergo ille non potest licitè ad baptismum admitti, & per consequens non potest ad fidem cogi, cum fides taliter ab eo suscepta, non possit ad hoc ei deferui, ut ad baptismum licitè admittatur: ita arguunt Hurtadus ubi supra §. 35. & alij.

Hoc tamen argumentum reiicit Coninck ubi supra num. 237. & retorquet primò, quia hæretici compelluntur, ut abiurata hæresi sacramenta frequentent, cum similiter probabile sit omnino, eos sacrilegè hoc facturos. Secundò quia subditus petere potest à suo pastore sacramenta, quando se ite indignè eum collaturum. Cur ergo similiter non licebit compellere subditum ad aliquid faciendum, quòd bene potest facere, quamvis superior sciat eum male facturum? Hæc tamen non soluunt vim illius argumenti: non enim agitur in casu nostro de petendo ab aliquo rem, quam facturus est malè cum bene posset facere: nec de cogendo solum, ut id faciat; sed agitur de conferendo sacramento baptismi ei, quem scimus non esse dispositum ad baptismum; & quidem, quidquid sit, an possimus ministrare sacramenta peccatori occulto, quando publice petiti de baptismo tamen dixi disp. 8. de sacramentis in genere sect. 12. num. 195. ministrum debere non solum nescire indignitatem, & indispositionem baptizandi; sed positiuè debere examinare, & inquirere, an sit bene instructus, & dispositus, nec posse admittere etiam in publico petentem eum, quem constat publice esse indispositum. Vnde cum in casu nostro præsumptio communis & publice manifesta sit, quòd eiusmodi coacti non credunt ex corde, non potest Ecclesiae minister eos ad baptismum admittere quandiu ea præsumptio non purgatur.

Ad exempla verò in contrarium adducta respondetur facile. Ad primum dicimus, hæreticos compelli quidem ad abiurandam hæresim, non tamen statim conferri eis sacramenta sine maiori examine: quòd examen ad absolutionem sacramentalem spectat ad Confessarium, qui in foro sacramentali debet examinare, & prudenter perpendere dispositionem penitentis, & an sponte, & ex corde credat, & doleat de hæresi præterita, alioquin non debet absolutionem sacramentalem ei impendere. Potest tamen communiter pœni-

Vu 2 conti

tenti in foro illo credere, in quo ipse solus est sui accusator, & in quo à nemine cogitur, cum Confessarius etiam si eum inueniat indispositum, nec possit eum punire, nec ea notitia vti ad eum accusandum, aut denuntiandum, imò nec dicere se eum non absoluisse, vt suppono. Itaque Ecclesia tunc non cogit eum ad suscipiendum illud sacramentum, sed ad summum, vt Confessarium adeat, à quo examinandus, & iudicandus sit. Quamuis autem fideles excommunicatione puniantur, nisi confiteantur intra annum; hæc tamen poena non cogit indignos ad male suscipiendæ sacramenta: non enim vitabitur poena censura per confessionem fictam; sed incurratur eodem modo, vt dixi *disp. 15. de poenitent. sect. 6. num. 138.* quare communicatio illius poenæ per se loquendo, nō præbet occasionem indignè suscipiendi sacramenta. Deinde quod attinet ad Eucharistiam, quando hæretici coguntur abjurare hæresim, si præsumptio sit, quod non sponte sed coacti abiurent, non debent statim ad Eucharistiam communionem admitti. Imò olim iis, qui post baptismi gratiam idolis sacrificabant, licet ad poenitentiam admitterentur, negabatur Eucharistia etiam in mortis articulo, vt ex Conciliis ostendi *disp. 13. de Eucharistia sect. 5. num. 17.* & quamuis postea ab Innocentio I. rigor ille temperatus sit, cuius verba ibi retuli, laudat tamen veterem illum vsum. Denique ceter Alexander Papa in cap. *super eo*, de hæreticis in 6. voluerit, vt hæreticis etiam relapsis, & morte afficiendis Eucharistia non negetur, id tamen tunc solum præcipit, quando ipsi eam petant, & eorum poenitentia manifesta sit. Quod etiam vniuersaliter dictum fuerat, in can. 13. Concilij Niceni, vbi cuilibet peccatori morituro, & poscenti sibi communionis gratiam, *Episcopus* (inquit) *probabiliter* (seu vt alij vertunt) *cum examinatione*, seu, cum *Episcopi eura*, & *probatione præcedente*, ex obligatione dare debebit. Vnde constat argumento à contrario, si poenitentia non sit manifesta, sed potius præsumptio sit de abiuratione ficta, Eucharistiam non esse hæretico abiuranti dandam, sed suæ conscientie relinquendum, vt si præceptum communionis Eucharistice obseruare velit, poenitentiam suam veram esse, ita comprobet, vt dati ei prudenter possit.

78

Ad secundum verò exemplum responderetur, magnum esse discrimen: nam subditus petens sacramenta à Pastore, quem scit indignè ministraturum, non confert ipse sacramenta indigno, sed iure suo utitur petendo id, quod pastor licitè, & bene potest præstare. At in casu nostro minister ipse, & Pastor tenetur ex officio examinare dispositionem illius, cui per baptismum aditum ad Ecclesiam aperit, ne indignum admittat, cui debito non satisfacit baptizans, quem moraliter, & prudenter iudicat esse manifestè indispositum, & indignum, & hanc indignitatem publica præsumptione constare. Non est ergo ratio illa contemnenda, cum sit fundata in ipsa naturâ sacramenti baptismi, & obligatione non conferendi illud, nisi prævio examine de dispositione recipientis, quæ obligatio ex ipsa baptismi institutione oritur.

79

Secundò principaliter hoc ipsum probari potest à posteriori; quia si potestas hæc coactiua esset, siue in Ecclesiæ ministris, siue in Principe temporali, saltem erga subditos, non prohibuisset ita vniuersaliter Ecclesia vsum illius potesta-

tis, vt in nullo vnquam casu eam permitteret: potest enim casus euenire, in quo charitas saltem obligaret ad vsum illius potestatis, v.g. in conversione duorum, vel trium, qui sunt capita familiarum, penderet baptismus totius oppidi, & omnium paruulorum, qui sub eorum potestate sunt, & aliter in infidelitate adolefcent, & damnabuntur: cur ergo non cogendi essent illi pauci ad fidem, ne tota multitudo periret? Ceteri si id fieri non potest, ideo est quia coactio illa est intrinsecè mala, & ideo ab Ecclesia prohibita.

Tertiò considerari possunt inconuenientia intrinseca, quæ coactio illa secum afferret, primò, quia admitterentur ad baptismi sacramentum illi quos moraliter cerum esset non esse sufficienter dispositos, vt diximus. Secundò quia hominum conuersio tribueretur humane potentie, & violentie, non efficacie verbi diuini, & Dei gratie, contra finem omnino à Deo intentum, vt significat Paulus 2. ad Corinth. 10. dicens; *armis militie non esse carnalia*, &c. & ideo 1. Cor. 1. dixerat, quod *non multi potentes, sed infirma mundi elegit Deus*. Tertiò, hoc detegaret honestatē, & dignitatē eiusdem fidei, & Christianæ religionis, cuius asseclæ non spontanei, sed coacti, & iniuncti nomen darent Christo, & eius doctrine. Iam enim non veritatis, & argumentorum pondere, sed metu fortunæ, vel corporis bonæ amittendi, dicerentur homines in eam sententiam venisse, vnde meritiò tribueretur defectus rationum, & efficacie ad persuadendum, si intellectus captiuandus esset non veritatis propositi splendore, sed amore honorum temporalium, quod in Aduocatis ipsis vitio tribuitur, si opiniones, & assensus venales habeant, eaque opinentur, & doceant, non quæ vera apparent, sed quæ magis ad lucrum opportuna. Propter hæc, & alia noluit Christus suis discipulis, nec Ecclesiæ dare potestatem hanc coactiuam, vt notauit Ambrosius lib. 7. in cap. 10. *Lucæ* his verbis: *Non viuas in manu inuentur tollere Apostoli: sic enim scribendum Matthæus putauit. Quid est virga nisi præferenda potestatis insigne, & claudendum instrumentum doloris? Ergo humilis Domini, in humilitate enim iudicium eius sublatum est; humilis, inquam, Domini præceptum discipuli eius humilitatis officis, exsequuntur: eo enim mittit ad seminandam fidem, qui non cogerent, sed docerent, nec vim potestatis exercerent, sed doctrinam humilitatis attollerent.*

Vnde quartò arguitur, quia si in Ecclesia non mansit hæc potestas coactiua, non apparet quomodo poruerit manere in Principibus temporalibus, etiam in ordine ad infideles sibi subditos: nam vis coactiua non reperitur sine potestate iudicatiua, nec potest. Princeps præcipere, vel cogere subditos in iis causis, de quibus non potest iudicare; quomodo enim poterit ad poenam condemnare, si non potest in ea causa sententiam ferre? Principes autem sæculares etiam Christiani non possunt de rebus fidei iudicare, cum totum hoc iudicium ad Ecclesiam spectet, nec aliter nunc hæreticos puniunt, nisi potestate accepta ab Ecclesia, quæ prius iudicium exercet, & hæreticos declarat, & Principi sæculari committit, vt eos debito supplicio puniat. Si ergo totum hoc de rebus fidei iudicium spirituale est, & pertinet ad Ecclesiam, ad quam spectat iudicare de doctrina fidei, & de peccatis contra fidem, non potest Princeps sæcularis ex se, & propria auctori-

ritate iudicium illud inchoare, & ad sententiam peruenire, sed id facere debet auctoritate Ecclesie, quæ tamen eiusmodi potestatem nec in se agnoscit, nec Principibus vquam communicauit, sed potius id facere volentibus omnino prohibuit.

82 Quinto denique, & à priori ratio esse videtur, quod peccatum hoc infidelitatis sit extra totum forum, & limites gubernationis, & potestatis politicæ Principis temporalis, cuius finis est tranquillitas Reipublicæ, & bonum in ordine ad pacem, & quietem communem ciuium: ad quem finem solum possunt præcipi, quæ necessaria sunt, ne turbetur pax, & concordia publica ciuili: neque enim commissa est Principi gubernatio animarum in ordine ad beatitudinem æternam, sed gubernatio hominum, ut boni ciues sint. Vnde nec potest prohibere omnia peccata etiam contra legem naturalem, sed ea, quæ turbare possunt honestatem Reipublicæ, & eam deturbare. Si ergo subditi iuxta naturalem legem probi sint, & iuste, ac honeste vivant, Princeps nihil aliud potest ab iis exigere, sed debet singulorum conscientia relinquere curam de æterna beatitudine, & salute comparanda; quamuis ad hoc etiam debeat conciliis, prædicatione, & mediis aliis omnibus eos indefesse adiuuare, imò & possit suauiter cogere coactione indirecta, ut postea in solutione argumentorum dicemus.

83 Ex hac autem communi, & vera doctrina obiter inferitur, minus consequenter loquutum fuisse Malderum in *presenti quæst. 1. q. art. 8. post quartam conclusionem*, qui dixit, in duobus casibus posse non baptizatos cogi ad fidem; primus est, quando fatentur se esse Christianos, quia hoc ipso, quod se Christianos profitentur, tenentur veram fidem Christianam suscipere. Secundus est, quando sunt filij Christianorum baptizatorum: hi enim quando sub patria potestate sunt, cogi possunt ad baptismum; si verò sint extra patriam potestatem, possunt etiam non quidem pœna mortis, sed exilio, aut moderato carcere ad fidem compelli, quod colligit ex Concilio. 4. Aurelianensi, can. 31. ubi præcipitur, ut Iudeus, qui suum mancipium ex Christianis natum parentibus, spe liberationis ad Iudaismum induxerit, mancipio priuetur, & manumissio mancipio non profit, qui deficiendo ad Iudaismum indignum se libertate fecit: cui videtur consentire Lorca dicta *quæst. 10. diff. 36. num. 15.*

84 Hæc tamen, ut dixi, non coherent cum principiis positis: nam ij omnes, quando baptizati non sunt, extra Ecclesiam adhuc manent, & per consequens foris sunt, de quibus ad Ecclesiam non pertinet iudicare, ut dixit Paulus, cuius verba de omnibus nondum baptizatis intellexit Tridentinum loco supra citato, inde colligens, iudicium Ecclesie in sacramento Pœnitentiæ exerceri solum circa peccata post baptismum commissa. Neque obstat, illos, qui se profitentur Christianos, teneri veram fidem Christianam suscipere: nam etiam, qui se profitentur Mahometanos tenentur illam suscipere, & tamen ab Ecclesia non possunt ad hoc compelli. Neque etiam obstat decretum illud Concilij Aurelianensis can. 31. (mihi tamen est canon 30. non 31. ut citatur à Maldero, nec caput 19. ut male citatur apud Conink dicto dub. 14. num. 222.) nam ibi non punitur directè seruus ex Christianis na-

Card. de Lugo de virtute Fidei diuina.

tus, ob Iudaismum susceptum, sed Iudeus Dominus, ob abusum potestatis, & dominij, priuatur iusto dominio in seruum, imò redditur inhabilis ad validam manumissionem faciendam. Potest enim Ecclesia ex potestate propagandi fidem leges condere, quibus conuersio ad fidem reddatur facilius, & tollantur de medio impedimenta subditorum ad eam amplectendam. Vnde ut liberi sint subditi ad fidem, & baptismum suscipiendum potest subditos infideles priuare potestate cogendi seruos indirectè, & ad hunc finem priuare eos facultate manumittendi seruos sub ea conditione, si fidem non amplectantur, & consequenter Dominos tentantes facere priuare dominio in seruos quæ est punitio directà Domini violentis legem iustam, & indirecta serui, cuius manumissio irrita redditur. Non itaque dicitur in illo canone, indignum esse libertatem seruum, qui ex Christianis natus ad Iudaismum defecit, ut retulit Coninch loco citato, sed iniustum esse, ut ei libertas maneat: hoc est, esse contra ius, quod Ecclesia habet ad propagandam liberè fidem, quod rata legibus habeatur ea manumissio, & non radicitus tollatur ea potestas, & ius, unde occasio oritur vehemens auertendi subditos ab amplectenda fide. Adde, posse concedi eo casu, puniri seruum directè, & priuari libertate sibi data ob delictum commissum: non quidem immediate, quia eadem parentum non amplectitur, sed quia legem iustam violauit, qua sicut domino prohibebatur manumittere seruum sub ea conditione; ita & seruo iuste prohibebatur manumissionem, sub ea conditione acceptare. Quâuis enim cogi non possit ab Ecclesia, ad fidem, quando baptizatus non est, potest tamen obligari ad non acceptandum pactum libertatis promissæ, sub conditione deferendi, vel non suscipiendi parentum fidem, quod pactum iustissime ab Ecclesia potest, ut diximus, prohiberi. Denique quod filius sit adhuc sub patris potestate, non facit, quod possit ad fidem obligari; multò enim magis est seruus infidelis sub potestate domini Christiani, & tamen non potest ab Ecclesia ad baptismum compelli. Possunt quidem parentes baptizati obligari, ut infantes suos baptizari curent: postquam tamen filius est adultus, necessaria est eius voluntas, cum non subdatur patri quoad religionem eligendam: hanc autem filij voluntatem Ecclesia non potest à filio ipso extorquere, cum nullam habeat adhuc in ipsum spirituales iurisdictionem, quippe qui adhuc extra Ecclesiam reperitur.

85 Nunc restant soluenda argumenta, quæ contra hanc communem doctrinam asserti solent, ex quorum solutione ipsa magis elucidabitur. Primò Obiectio 1. ergo argui solet ex Scriptura Lucæ 14. *compelle eos intrare*, utique in Ecclesiam, & ita videtur compulsus à Deo fuisse Saulus, ut conuerteretur, & fidem suscipere. Respondeo, compulsionem illam non debere intelligi per potentiam, & pœnas, sed per argumenta, & motiua, signa, prodigia, & similia, qua ratione compulsus fuit Saulus: nam Ecclesia etiam in quadam oratione petit à Deo, ut *nostras ad se rebelles compellat voluntates*: quod tamen de compulsionem per gratiam efficacem, & vehementem intelligitur. Quamuis ergo Deus possit etiam pœnis, & terroribus homines ad fidem cogere, ipse enim iudicium exercere potest in infideles: hanc tamen potestatem Ecclesia non communicauit propter

V v 3 incon

inconuenientia suprà adducta, & quia de tali communicatione non constat. Scio, Augustinum epist. 48. & 50. de propria compulsionē per penam verba illa intelligere; sed putat, ibi sermonem esse de hæreticis, qui eo modo compelli possunt. At verò Chrysostomus, & alij, quos sequitur Suarez *sect. 3. num. 12.* intelligunt de compulsionē per ingentia signa, & prodigia, quibus in fine mundi adigendi sunt infideles ad Christum tandem suscipiendum.

86
Obiectio 2. Secundo obicitur vsus in Ecclesia receptus: nam in primis Ferdinandus V. Rex Catholicus Hispaniæ Iudæos nolentes baptizari, regno expulit. Filiebus etiam Hispaniæ Rex olim Iudæos ad baptismum coegerat, cuius factum laudari videtur in Concilio Toletano 4. c. 56. & refertur in *c. de Iudæis dist. 45.* Responsum, ubi zelum, & intentionem laudari, non factum, imò id in posterum prohiberi. Ferdinandus etiam non expulit Iudæos, quasi exilio puniens eorum infidelitatem, sed vel nolens in sua ditione illos ad habitandum admittere, propter subditorum utilitatem, quibus non parum nocere poterat peruersorum hominum commercium, quæ ad summum erat coactio indirecta ad fidem: vel etiam cum detrimento non exiguo sui regni, maluit tanta incolarum multitudine priuari, quam subire periculum, quæ ex eorum retentione timebat: sicut, & Philippus III. nostra ætate expulit ex Hispania innumeram Saracenorum multitudinem, quorum magna pars licet baptizati essent, vel crederentur, Mahometico ritu vivebant in occulto, & ruinam Regni machinabantur. Sic etiam prædictus Ferdinandus V. Saracenos, quos bello subiugauerat expulit ex Hispania nisi baptizarentur, quod iam victoris facere potuit.

87
Obiectio 3. Tertium ad hoc ipsum affertur exemplum Gregorij Magni, qui *lib. 3. epist. 26.* relatus in cap. *lam vero 23. quæst. 6.* videtur velle cogendos esse rusticos infideles ad fidem his verbis: *lam vero si rusticus fuerit tanta perfidia, & obstinationis inuentus, ut ad Deum venire minime consentiat, tanto pensionis onere grauandus est, ut ipsa executionis sue pena compellatur ad reuerentiam festinare.* Idem habet *lib. 4. epist. 6.* & è contra *lib. 7. epist. 30.* vult, ut subditis aliquid de iustis tributis remittatur, ut hac benevolentia inducantur ad fidem suscipiendam. Respondeo cum communi Theologorum, quos affert, & sequitur Suarez ubi supra num. 8. & alij passim, hanc fuisse coactionem solum indirectam, quæ licita est, dum iustè, & prudenter fiat. Dicitur autem indirectè cogere, qui iure suo vititur, quod remittere non vult, sed toto rigore exequi; remittere tamen paratus, & remissionem offerens, si debitor conuertatur ad fidem: tunc enim non infert, aut minatur penam vel malum, quia non conuertitur infidelis, sed solum negat liberalitatem, aut remissionem alterius debiti, quando non conuertitur, quod tamen debitum alio titulo iustè potest exigere. Sic ergo Gregorius monet, ut grauentur oneribus infideles subditi, qui non conuertuntur, & alliciantur gratis, & remissionibus, ut conuertantur. Aduertit autem Suarez cum alijs bene, debere id fieri semper intra terminos iustitiæ; neque enim ad eum finem grauari possunt tributis, vel oneribus, ad quæ alias non possent iustè obligari, secluso etiam eo titulo. Quia tamen non consistunt in indiuisibili hæc onera, sed habent sicut præcia rerum, infimū, medium, & summum,

possunt vel ad summum obligari, vel ad infimum solum, prout expediens fuerit ad fidei profectum, & prudenter fieri, ita ut non facile ad baptismum tatem ostendere præsumi possunt ut seculis conuersione recta, ne periculum sit conuersionis fidei, prout merito timeri potest. Itaque Princeps secularis piè, & prudenter facit, dum in istiusmodi, & indirectè compellit subditos ad fidem ipsam, quæ sufficit, quod subditi conuersionem ostendant, & catechumeni fiant, ut prudenter illis possit onera remittere. Pastores tamen Ecclesiæ postea non debent sine dicto examine, & exacta probatione eos ad baptismum admittere propter fidei periculum. Quæ probatio iam tunc facilius erit, si subditi pro baptismo insistent: cum enim iam catechumeni facti grauiamina, & onera non sentiant, (propterea omnino expedit fieri ut seculis illi exerceantur) non ita præsumitur fidei infirmitas in petendo baptismo ex metu, cum iam metus cessauerit, sed magis præsumitur ex mera deuotione procedere; adhuc tamen hoc ipsum delictum probandum videtur, ut ex repetitis infirmitatibus eius veritas magis appareat. Denique circa hanc indirectam coactionem aduertunt, licet per se loquendo, non possit exerceri, nisi circa subditos, quia illi soli possunt iustè grauari oneribus grauioribus; per accidens tamen posse aliquando exerceri circa non subditos, priuando nimirum eos beneficiis gratuitis, & commodis non debitis, nisi fidem profiteantur, vel ea optulerint. Potest, v.g. Princeps Christianus negare Principi infideli commercium in suo Regno, vel auxilium, & milites ad bellum aliquo iure iustum, nisi fidem profiteatur, vel ei in suo Regno fauorem præstet vititur enim iure suo negando ea, ad quæ concedenda nullo iure tenetur.

Quarto obiciunt leges aliquas ab Imperatoribus diis, & Christianis latas contra idololatras, & eorum ritus, quales sunt lex i. lex, ne qui lex nemo ea, lex, nemo venerandi. Cod. de Paganis, & alia similes, quæ leges laudantur à Conciliis, & Patribus relatis apud Suarez ubi supra *sect. 4. num. 6.* Respondetur, eas leges iustas esse, non enim cogunt ad amplectendam fidem Christianam, sed prohibent cultus demoniorum sacrilegos, & alia quæ sunt contra rationem, & legem naturalem ad quod Princeps temporalis habet potestatem, ut videbimus, & explicabimus §. 3. sicut etiam potest prohibere blasphemias, & contumelias contra Christum, vel Christianam religionem, ut ibi videbimus.

Quinto obiciunt, quia Imperatores tulerunt etiam leges contra hæreticos, eos cogentes ad fidem Catholicam amplectendam: ergo non est extra Principis potestatem, cogere subditos ad veram fidem. Respondetur, hæreticos esse iam per baptismum subditos Ecclesiæ, & intra Ecclesiæ, quare supra illos Ecclesiæ habet potestatem coercitiuam, ut videbimus infra agendo de hæreticis. Princeps autem secularis non habet potestatem cogendi illos ad fidem, quia non potest, ut diximus, iudicare de vera fide; habet tamen potestatem ad hoc sibi communicatam ab Ecclesiis, quæ postquam iudicauit de causa fidei, & de crimine hæreticis, implorat auxilium Principis secularis, ut hæreticum ab Ecclesiis damnatum puniat; Ex hac eadem potestate leges condit, approbante

probanter Ecclesia, statuens penas debitas huic criminis; quæ leges non procedunt à potestate propria ipsius Principis, sed ab alteri potestate communicata sibi ab Ecclesia, quæ in hoc negotio vultur Principibus, tanquam suis ministris: sicut quando Prælatus Ecclesiasticus, qui simul est Princeps temporalis, committit causam aliquam sanguinis alicui iudici laico, qui potestate à Prælo accepta indicat in ea causa, in qua sine tali potestate nihil potuisset propria auctoritate decernere.

90
Obiectio 6.
Sed contra hoc sexto obijciunt, quia Principes illi non solum contra hæreticos baptizatos, sed etiam non baptizatos leges condunt, quæque puniunt: sic enim leges late sunt contra Calicolas, ut constat ex lege *Calicolarum*. Cod. de Iudæis, & Calicolis, qui videntur fuisse Pagani, cum Cælum colerent; item contra Manichæos, & Samaritanos, qui baptismum non recipiebant. Respondeo, de Calicolis S. Augustinum epist. 163. circa finem testari, quod erant baptizati, de Manichæis dubitari etiam potest: nam ij vtebantur Episcopis, & Eucharistia, imò circa eius vsum grauissima sacrilegia committebant, ut refert Augustinus *tom. 6. lib. de hæresibus hæresi 46.* ibi tamen testatur idem Augustinus, quia de necessitate, & utilitate baptismi male sentiebant, ideo, quos discipulos denud acquirebant, non solitos fuisse baptizare. Cæterum quidquid de hoc sit, tam isti, quam Samaritani, & alij similes iussu poterant puniri, & cogi ad suos errores deferendos; quia plura docebant, & agebant contra legem naturalem, & Manichæi plura sacrilegia, & scelera patrabant in vsu rituum Christianorum, cum magna Ecclesiæ contumelia, ut constat ex Augustino loco citato, & fatetur Coninck de illis, & de Samaritanis vbi supra num. 242.

91
Obiectio 7.
Septimo obijciunt, quia illi, qui metu coacti baptizati fuerunt, coguntur postea ad fidem, & puniuntur, si ab ea deficiant, ut constat ex Concilio Tolæt. 4. *cap. 56. relato in cap. de Iudæis, dist. 45.* sufficit ergo Ecclesiæ voluntas coacta baptizati, ut eum recipiat, & retineat. Respond. sufficere quidem ad retinendum, & cogendum, postquam semel baptizatus est, non verò sufficere ad licitè recipiendum. Ratio differentie ex dictis est clara, quia ad conferendum licitè adulto baptismum, requiritur fides in adulto, ut dispositio necessaria, quæ in coacto non præsumitur: ad retinendum verò, & cogendum postea, non requiritur, quod habeat, vel habuerit vnam fidem. Sufficit, quod receperit baptismum, qui est ianna, qua baptizatus ingreditur Ecclesiam, & sic subditus illius. Potest autem baptismum recipi validè sine fide, dum ad sit voluntas illius etiam coacta, & involuntaria secundum quid; quæ voluntas præsumitur, quoties aliquis dicit se velle baptismum, & illum perire, sicut præsumetur etiam professio valida, & matrimonium validum, etiam si metu fierent, nisi Ecclesia eo casu utrumque irritasset, quod tamen fieri non potuit in baptismo, nec in ordinis susceptione, quæ sunt sacramenta, nec includunt contractum humanum (sicut includitur in matrimonio, & ex eo capite potuit subiacere humane irritationi: (& ideo applicata materia, & forma, non potuit Ecclesia impedire eorum sacramentorum valorem. Posito autem baptismo valido, iam ille est subditus Ecclesiæ, quæ sicut alios subditos, potest eum cogere ad professionem

Christianæ religionis, & idcirco Concilium Tolætanum id præcipit.

92
Obiectio 8.
Octauo arguitur ratione, quia Princeps temporalis potest subditos suos obligare ad obedientiam debitam suis superioribus exhibendam. v.g. ut filij parentibus, serui dominis obediant, ergo poterit etiam, & debet eos obligare ad obedientiam Deo, & exhibendum ei debitum cultum. Si ergo infideles proposita eis sufficienter fide nostra debent eam recipere, & hunc fidei cultum Deo exhibere, poterit Princeps temporalis subditos suos cogere, si huc debito non satisfaciunt. Respondeo negando consequentiam, quia hæc obedientia Deo præstanda est extra sphæram, ut diximus, Principis temporalis, qui ea solum potest subditis præcipere, quæ ad politiam civilem, & temporalem, & ad honestatem illam, quæ à bonis ciuibz exigitur, spectant, qualis non est fides Christiana, quæ ad salutem eternam ordinatur, & in qua Princeps temporalis non potest esse Iudex, sed Ecclesiæ: unde nec potest punire peccata contra fidem, cum punitio sit actus Iudicis. Potest tamen punire filios, vel seruos non obedientes parentibus, vel dominis, quia hæc obedientia pertinet ad statum bonorum ciuium, & de illa potest bene iudicare. Cur autem, & quomodo possit Princeps temporalis prohibere, & punire blasphemias, & irreuerentiam contra Deum, dicemus §. sequenti.

93
Obiectio 9.
Nono arguitur, quia charitas obligat ad subueniendum proximis indigentibus, & maxime ad procurandam eorum salutem; si ergo iudicatur utilis coactio, propterea de facto saepe utilis erit salutem in ordine ad filios eorum, qui coguntur, charitas obligabit ad cogendum. Respondeo, charitatem obligare ad ea, quæ licitè possunt fieri, non ad illicita, non enim sunt facienda mala, ut sequantur bona: vidimus autem, hanc coactionem esse illicitam. Nec refert utilitas futura filiorum; nam si hoc sufficeret possent cogi etiam Iudæi subditi, ut consentirent baptismum suorum filiorum paruulorum, ad quod tamen cogi non possunt, nec parentibus iniunctis possunt filij paruuli baptizari, ut tradunt omnes in materia de baptismis. Nec homo priuatus potest vi cogere volentem committere fornicationem, v. gr. vel aliud simile peccatum, ne illud committat. Similiter ergo Princeps non potest vi cogere subditum infidelem ad fidem; quia in hoc puncto ex defectu potestatis habet se Princeps, sicut si esset homo priuatus, & exerceret potestatem, quam non habet in hac materia. Si enim penes aliquem esset hæc potestas, & obligatio charitatis, maxime esset penes Prælatos Ecclesiasticos, quibus magis incumbit cura salutis animarum, & tamen Ecclesia nunquam agnouit in se hanc obligationem, vel potestatem ad cogendum infideles, ut vidimus, sed solum ad prædicandum, exhortandum, & alijs modis licitis procurandam eorum conversionem.

§. III.

Utrum infideles non baptizati cogi possint ad relinquendos errores, vel ritus rationi naturali contrarios.

94
Certum videtur ex dictis, non posse hos infideles, siue subditi sint, siue non subditi, cogi ad relinquendos eos errores, & ritus ex fide,

seu quatenus contrarij sunt fidei nostræ. Si enim non possunt cogi ad amplectendam fidem nostram, quæ eos errores damnat, non poterunt cogi, vt ex motu fidei eos relinquant, seu quia fidei nostræ aduersantur. Difficultas solum est, an possint cogi ad eos relinquendos, quatenus aduersantur rationi naturali. Similiter certum videtur ex dictis, non posse eos infideles ad hoc cogi ab Ecclesia per potestatem spiritualem, quam habet; cum enim hæc potestas sit solum directè in subditos, & nemo sit subditus Ecclesiæ, vt Ecclesia est, nisi sit baptizatus: non potest Ecclesiæ potestas directè cogere hos infideles ad aliquid, cum nec possit eos punire, nec eos iudicare; sed tota quæstio erit de potestate temporali Principum, An possint omnes infideles, vel saltem subditos ad hoc obligare.

95
Prima sententia.

Prima sententia vniuersaliter affirmat, posse hos omnes infideles, siue subditi sint, siue non subditi, vi, & potestate ad hoc compelli. Hanc tenent Maior, & Sepulveda apud Suarez diff. 18. sect. 4. numero 2. citantur etiam apud Coninch diff. 18. num. 184. Antoninus tertia parte, titulo 22. non designato capite, & Syluester verbo Papa quest. 7. fortasse occasionem dedit Antoninus, quia illo titulo 22. cap. 5. §. 8. ex sententia Augustini de Ancona habet hæc verba. Item secundum Augustinum de Ancona ubi supra, Papa potest punire paganos, & barbaras nationes, cum agunt contra legem naturalem in manifestis, quia unusquisque potest puniri pro transgressione legis quam recipit, & proficitur: sed lex naturalis est ita cordi inserta, quod deponi non potest, vt si fuerentur vel committerent vitium Sodomie, & huiusmodi. Sed pro eo, quod faciunt contra legem diuinam, scilicet veteris, vel noui testamenti, aut contra legem positivam, eam neutram recipiant, puniri non possunt. Eodem ferè modo loquitur Syluester illa quest. 7. his verbis. Septimò queritur, quid possit Papa supra Paganos. Et dico ex Archid. post Augustinum de Ancona, quod in eos habet Iurisdictionem, quia est Vicarius Christi habentis iurisdictionem in omnes, non tamen potest ab eis auferre dominia, si qua iusta tenent. Intellige, nisi eo modo, quo à Christianis potest auferre propria bona, scilicet ex causa iustas, quia dominium est beneficium naturale, primò Polit. cum quidam naturaliter sint Domini, & quidam serui. Beneficia autem naturalia etiam Demonibus non sunt ablata. Nec potest eos cogere, ad relinquendos suos ritus, etiam quantum ad matrimonia, aut faciendum nostros, sicut nec ad fidem. Potest autem eos punire, scilicet pena pecuniaria vel corporali, non autem spiritali, id est excommunicatione, cum sint extra, si peccent contra legem quam recipiunt, sicut & omnes alios scilicet si peccant contra naturalem in manifestis, non autem diuinam, veterem, aut nouam, vel contra positivam ab eis non receptam, nisi sint temporaliter ei subiecti. Hæc Syluester illo loco. Pro eadem autem sententia citantur Hostiensis & Panormitanus in cap. quod super his, de voto. Quorum Panormitanus Hostiensis posterior, & eius ac Innocentij sententiam referens ita dicit num. 101. Facetur tamen Innocentius, quod si infideles sunt infestis Christianis, vel aliter delinquant contra legem naturæ, quod Papa poterit contra eos indicare bellum, & eos priuare huiusmodi bonis (scilicet quorum dominia licitè acquirerant) Hostiensis dicit, quod si infideles non cognoscunt do-

minium Ecclesiæ, licitè possunt bonis spoliari, per quod habetur Ecclesiastes 10. transirent a gente in gentem regnum: & in Euangelio Matthæi c. ultimo, Data est mihi omnis potestas in Cælo, & Christus in Vicarium suum. Sed si recognoscant dominium Ecclesiæ, nec sunt infestis Christianis, debent tolerari. Pro opinione Innocentij, fuit cap. diffar. 23. quest. 7. sed pro opinione Hostiensis videtur textus cum glossa, in cap. si de rebus 23. quest. 7. Postea verò num. 12. explicans magis suam propriam sententiam, sic prosequitur. Secundo principaliter querit Innocentius, si delinquant infideles, per quem debent puniri, & concludit quod per Papam: quia est generalis Vicarius in terris, & ipse Deus fecit unum omne, & unum Pastorem, ut habetur in Euangelio, & si infideles velint nolint, sunt de illo ouili. Et dicit Innocentius, quod cum infideles non habeant aliam legem licitam præter legem naturæ, delinquant in illam, puniuntur per Papam, ad iustitiam Dei, qui puniuit Sodomitas ut habetur Genes. 19. & 2. quest. 1. cap. Deus omnipotens Iudas veni, si delinquant contra legem in eorum moralibus, puniuntur per Ecclesiam. Et aduertit, quod Innocentius totam Iurisdictionem infidelium videtur attribuisse Papæ: quod non procedit indistinctè, nam sunt sub Romano Imperio, ut patet Cod. de Iudæis, & Cod. de Pagani per totum: ad idem cap. postulasti, infra de Iudæis. Item Imperator, saltem quoad exercitium, habet Iurisdictionem super vniuersum orbem, & est Dominus mundi, deprecatio, ff. ad leg. Rhod. de iact. & l. bene à Zerone, Cod. de quadrien. prescript. facit quod ipse Innocentius notat, in cap. licet ex suscepto, de foro comp. ubi dicit, quod si Imperator, non est negligens, sed subditi sunt sibi rebelles, non succedit Papa in iurisdictione, sed debet adiuuare Imperatorem, ad domandam rebelles, arg. in cap. cum ad verum, 96. dist. Vnde concordando dicta Innocentij, & Iura supra allegata distinguo quod quadam sunt crimina Ecclesiastica, & in istis Papa exercet Iurisdictionem in infideles, sicut exercet contra fideles, unde si Iudæi, vel alij infideles delinquant contra matrimonium, Papa, seu Ecclesia posset in eos animaduertere, ut in cap. nouit, de iudiciis. In criminibus verò non Ecclesiasticis Imperator exerceret Iurisdictionem. In iustis verò locis erit præsentationi, ad hoc, quod bene dico in cap. cum sit generale, de foro comp. Vnde in peccato contra naturam, dico, quod etiam potest esse Iudex, quia hoc peccatum principaliter concernit Dei reuerentiam, qui est Conditor vniuersalis creaturæ; nam ob hanc causam Ecclesia impedit se, (debet fortasse legi, ingerit se) contra laicos de crimine iururarum etiam infideles, ut in cap. post miserabilem, & cap. fin. infra de Iudæis. Hæc est sententia Panormitani fuisse verbis explicata, quam ideo ad longum retulit, vt constet, quantum distet à sententia Theologorum doctrina horum doctorum Iuris Canonici quos sequuntur alij plurimi ex iis, qui videri possunt in glossis & additionibus marginalibus eiusdem Panormitani, & quam nimium tribuere voluerint hac in parte non solum summo Pontifici, sed etiam Imperatori, cui etiam in criminibus non Ecclesiasticis tribuunt Iurisdictionem supra infideles totius Orbis.

Meliùs ergo, & magis modestè Theologice omnes distinguunt de infidelibus, & eos qui-

dem, qui in temporalibus non sunt subditi, negant posse ab illo Principe, vel etiam Papa ad seruanda omnia praecepta legis naturalis cogi, quando non peccant in praedictum Christianorum, vel aliorum innocentium; eos vero qui subditi sunt, concedunt cogi posse etiam penitus, ad seruanda praecepta naturalia, imò etiam leges civiles, communes omnibus ciuibus, quae non concernunt religionem; ita Caietanus, Victoria, Soto, Valentia, Aragon, & alij, quos refert, & sequitur Suarez *dist. 18. sect. 4. n. 3. & 6. Turrianus dist. 5. dub. 2. Coninck dist. 18. dub. 12. num. 187. & 196. Hurtado dist. 7. §. 2. in fine*, qui alios afferunt.

97 Probat primò Suarez *num. 3.* exemplo Dei, qui cum veller destruere, vel punire gentes habitantes in terra promissionis, noluit tamen eas debellari ab Israelitis propter crimen idololatriae, sed propter negatum transitum pacificum per terras suas, ut colligitur ex cap. 10. Numerorum, & significat August. relatus in cap. 3. 23. quart. 2. his verbis: *Notandum est sanè, quemadmodum iusta bella gerebantur à filiis Israel, contra Amorheos, innoxius enim transitus denegabatur, qui inue humane societatis, equissimè parere debebat.* Sed tamen Coninck *ubi supra num. 199.* facit, exemplum illud non esse ad rem, quia Israelitae gentes illas deleuerunt ex concessione, & peculiari Dei praecepto, qui cum sit dominus omnium, potest cuius potestatem dare alios occidendi, eorumque bona inuadendi. Et certe titulus ille solus transitus negati, non videtur vniuersalis ad iustificanda omnia Israelitarum bella; transitus enim ideo iuste petebatur, quia transire necesse erat, ad occupandas alias Prouincias, sibi à Deo promissas. Vnde quando transgressi Iordanem ad eas peruenierunt, non leguntur petiisse vltius ab incolis transitum, sed etiam vrbes illas debellauerunt, & occupauerunt occisis earum incolis, ut constat in Iericho, quae prima ciuitas erat, Iosue cap. 3. & aliis subsequenter: Imò Gabaonitae tantum abest, quod eis resisterent, ut statim pacem, & amicitiam obtulerint, quam non nisi dolo, & fingentes se in remotissima Prouincia habitare, impetrare potuerunt, ut constat ex cap. 9. Iosue. Quid, quod in iis regionibus non solum viros, sed mulieres, & paruulos omnes occidebant; quod ob solum negatum transitum non liceret sine particulari Dei concessione, & praecepto, cum non possent Innocentes directè puniri iuste ob delictum solum aliorum: fatendum ergo est non solum illum titulum negati transitus interuenisse, sed diuinum praeceptum, quo stante non iam propria, sed diuina auctoritate bella gerebant.

98 Melius probatur ex Nicolao Papa, qui ad interrogationes Bulgarorum ita respondit. *De iis, qui idolis immolant, nihil aliud dicere possumus, nisi quod ratione potius, quam vi conuincendi sunt.* Ratio autem ex supra dictis est elata; quia Ecclesia in primis hanc potestatem à Christo non accipit, quae in eos, qui foris sunt, nullam in se directam potestatem agnoscit, ut supra vidimus. Principes vero temporales non sunt Principes, vel superiores, nisi suorum subditorum: nam superior, & subditi sunt correlatiui, & repugnat superioritas, & iurisdictio in non subditos: non possunt ergo illis praecipere & per consequens nec punire, quia vis coactiua, & potestas puniendi; supponit necessariò potestatem praeciendi: alioquin, quilibet priuatus posset propria aucto-

ritate punire quemlibet alium ob peccata contra legem naturalem patrata, quod absurdissimum esset, & totam humanam Reipublicam pacem perturbaret.

Obicitur primò ex cap. 10. Ecclesiastici, ubi dicitur: *Regnum à gente in gentem transferetur* Obiectio 1. *propter iniustitias, & iniurias, & contumelias, & diuersos dolos.* Videtur ergo, quod eiusmodi crimina contra legem naturae commissa dent aliis ius spoliandi bonis suis ipsos delinquentes. Respondeo in primis, ibi sermonem esse, non de quouis peccato contra legem naturae, sed de peccatis contra iustitiam, de quibus est peculiaris ratio, ut mox dicemus. Deinde ibi solum explicatur, quid Deus ipse frequenter faciat, vel permittat in poenam peccatorum, non quid alij homines non superiores iuste facere possint: sapè enim in poenam permittit Deus, ut alij etiam iniuste, & illicitè Christianorum terras occupent, nedum Paganorum.

Secundò obicitur Cyprianus in exhortatione ad martyrium, cap. 5. ubi adducto praecepto Dei qui in veteri lege praecepit idololatrias interfici, subdit. *Quod si ante aduentum Christi circa Deum colendum, & idola spernenda, haec praecepta seruata sunt, quanto magis post aduentum Christi seruanda sunt?* Respondeo facile, exempla omnia, & praecepta ibi à Cypriano adducta esse de puniendis fidelibus ad idolatriam transeuntibus vel iis, qui eos ad hoc crimen allicerent, non verò de alienigenis non subditis ob idolatriae crimen puniendis, ut ex toto illo capite satis constat.

Tertiò obicitur Gregorius lib. 1. *Registr. epist.* 73. laudans Gennadium, quod bello contra infideles gesto, fidem Christianam propagaret. Respondeo, laudari Gennadium, quod occasione belli contra haereticos, vel alios infideles Imperij rebelles curaret propagari Christianam religionem. Non itaque gerebat bellum contra infideles non subditos, sed contra subditos rebelles, quos occasione victoriae curabat ad veram fidem adduci, vel reduci.

Quartò obicitur Augustinus lib. 5. *de Ciuit.* cap. 12. & 17. laudans Romanos, quod barbaras nationes sibi subicerent, ut earum deprauatos mores corrigerent, & mutarent in melius. Cui consentire videtur S. Thomas lib. 3. *de regimine Principum*, cap. 4. & sequentibus. Respondeo, ibi non affirmari causam illam corrigendi mores fuisse iustam ad bellum inferendum, sed laudatur Romani, quod gentium debellatarum mores correxerint, ideoque fortasse Deus victores illos esse voluit, si aliunde iustam belli causam habebant, vel certè permisit eorum bella, ut bonus ille effectus consequeretur.

Quintò obicitur, quia Alexander Papa VI. transfudit in Ferdinandum, & Elizabetham Reges Castellae, & Legionis, dominium omnium Insularum, & Prouinciatarum inuentarum, & inueniendarum in India Occidentali, quae non essent sub dominio alicuius Principis Christiani, ut constat ex eius Bulla data anno 1493. quae est Bulla 2. eiusdem Alexandri VI. in 1. tomo Bullarum communis, ergo agnouit in se potestatem ad disponendum de Regnis infidelium, quod nullo alio titulo videretur fieri potuisse, nisi ob idolatriam incolarum, & ut conuerterentur ad fidem, & prauos suos mores contra legem naturae corrigerent. Respondeo in primis, hoc argumentum nimium probare. Si enim ob idolatriam, & alia pecca

59

Obiectio 1.

100

Obiectio 2.

101

Obiectio 3.

Obiectio 4.

102

Obiectio 5.

peccata contra legem naturalem dominium bonorum ab infidelibus auferebatur, oportebat tamen, quod prius admonerentur, & inuitarentur ad morum correctionem, quam si negligerent, tunc procederetur contra eos, ut incorrigibiles ad has penas, quæ tamen conditio præmittenda, ibi non explicatur: omnes ergo respondere debemus, Pontificis donationem intelligendam esse iuxta terminos iuris, & suppositis terminis habilibus, nimirum supposita aliunde iusta causa belli, quia, v.g. prædicatio impediretur, & expellerentur fidei ministri, vel quia iniuste aliquid in aduenas pacificos machinarentur, vel interueniente alio simili titulo; tunc Pontifex ius tribuerat Regibus Castellæ, Regna illa sibi occupandi, prohibitis aliis omnibus Christianis, ne ea sibi occuparent. Vnde merito Paulus III. postea in Bulla quadam declarauit, Indos infideles esse veros dominos suorum bonorum, nec posse iis spoliari, ut refert Coninch vbi supra n. 160. quod similiter in eodem sensu intelligitur, scilicet, nisi aliunde iusta spoliij causa interueniat.

103
Obiectio 6.
Sexto obicitur, quia possunt etiam non subditi prohiberi, & cogi ne iniurias aliis inferant, ergo multo magis ne inferant Deo, propterea per idolatriam, vel alia scelera similia, inferunt. Respondetur, in primis hoc argumentum, si quidquam probat, probare etiam de peccatis aliis, quæ non sunt contra legem naturalem, sed contra fidem, vel alia præcepta supernaturalia: nam iis etiam offenditur Deus, nec minor est ibi iniuria in Deum, quam in aliis peccatis contra legem naturæ: sicut ergo possumus vi, & armis coercere aggressorem iniustum nostri proximi, siue iniuria illa sit contra legem naturæ, siue sit contra doctrinam fidei reuelatam, si tamen vera iniuria proximi est; sic licebit coercere, & cogere infideles, ne iniuriam in Deum committant, siue ea sit contra legem naturæ, siue solum sit contra doctrinam fidei, si tamen illa sit iniuria grauis in Deum.

104
Ad argumentum ergo P. Coninch dicta disp. 18. n. 201. respondetur negando Consequentiam: tunc enim solum possumus vi cogere, & prohibere ab iniuria, quam proximo inferi, quando ipsemet, qui patitur iniuriam, cupit defendi, secus si id non petat, nec cupiat, præsertim si ipsemet posset se ab iniuria liberare, sicut Deus de facto potest, & tamen iustas ob causas impedire non vult. Hæc tamen responsio difficilis est: dixi enim *to. 1. de inst. disp. 10. sect. 11. n. 201.* cum aliis, quos attuli, posse nos vi, & armis defendere innocentem ab iniusto aggressore, etiam si ipse innocens nolit nostram defensionem, & licet ipse potens se defendere, id non faciat. Ex hoc ergo capite non repugnaret, quod infideles possent ob crimina idolatriæ, & alia contra legem naturæ, coerceri, & cogi à Principibus Christianis, & nisi ab iis peccatis, & iniuriis diuinis abstinerent, priuari etiam regnis, & bonis suis, donec resipiscerent.

105
Facilius ergo responderi potest, in primis non omnia peccata mortalia continere iniuriam propriè dictam contra Deum, ut cum aliis dixi *disp. 3. de Incarnatione, sect. 3. & sequentibus.* Deinde, quidquid de hoc sit, Regula illa, quod ad defendendum innocentem, ab iniusto aggressore, fas sit tertio non superiori aggressorem occidere, vel pœnis aliis coercere, non est vniuersaliter vera, sed habet suas limitationes, quarum vna est, ut

id non liceat, quando ex aggressoris occisione (idem est, cum proportionem de spoliatione, vel quolibet alio malo ei illato) maiora damna publica timerentur, quam ex iniuria innocentis, quæcunque illa sit. Exemplum commune est, si Princeps cuius vita ad publicum bonum, & Reipublicæ pacem necessaria est, iniuste aggressus sit innocentem, ut eum occidat: non enim ideo cuiuslibet licebit Principem occidere, ut liberet innocentem: imò debet huius mortem iniustum permittere, ne illa alia grauiora mala subsequantur. Hinc ergo reddi potest ratio, cur etiam concederetur vera, & propria iniuria diuina in peccato mortali, non tamen ideo liceat priuati, vel certe non superioribus vindictam sumere de peccatore, vel eum vi à peccato coercere. Ex hoc quippe communi licentia cuiuslibet in quolibet, ingentia mala sequerentur, & pessime turbaretur pax, & tranquillitas humani generis. Quis enim est homo, qui non peccet: omnes ergo, & singuli in omnes, & singulos haberent potestatem, & prætextum spoliandi eos vniuersis, & rebus omnibus, ut à peccatis, & offensa in Deum abstinere: qua licentia concessa tota humanæ Reipublicæ pax turbaretur, & profusus tolleretur; essent enim omnes, quasi banniiti, quos singuli impune possent occidere ob sua peccata, & bonis omnibus spoliare. Quod quidem, quam graue sit malum, & omnino præferendum permissioni eiusmodi peccatorum, constat aperte ex eo, quod nec ipsimet Principes supremi temporales possunt omnia mortalia peccata suis subditis prohibere, eoque ob quolibet mortale crimen punire, sed solum ob aliqua grauiora, quæ bono publico, & Reipublicæ tranquillitati aduersantur; cetera vero relinquenda sunt diuino iudicio, ut cum communi sententia tradit Suarez *lib. 3. de legibus cap. 12. num. 12. & sequentibus.* Imò in Prælato, & superiore etiam Ecclesiastico eam potestatem prohibendi omnia peccata mortalia, & ea puniendi, negat idem Auctor *lib. 4. cap. 11. num. 3.* quia ex tali potestate maius damnum, quam bonum resultaret fidelibus. Quotid ergo minus dicemus licere punire non subditos, & cogere eos pœnis acerbissimis ad non peccandum contra legem naturalem; ex qua potestate singulis concessa, maiora, & grauiora sine proportionem mala consequerentur contra pacem, & tranquillitatem humanam?

Septimo obicitur, quia possunt Christiani vindicare blasphemias, & contumelias infidelium contra Christum, & contra nostram religionem eosque vi, & armis coercere, ne res nostras contumeliose tractent: cur ergo non poterunt impedire etiam eorum idolatriam, quæ continet maximam veri Dei iniuriam, & condemnationem veræ religionis? Respondetur blasphemias illas, & contumelias nostræ religionis vt breuiter indicauit Suarez *dicta disp. 18. sect. 4. num. 4.* dupliciter posse considerari, primo quatenus præcisè sunt contra Deum, & ex hoc capite non dant iustam causam belli contra infideles non subditos, secundo possunt considerari, quatenus ex illis redundat inhonoratio positius Ecclesiæ, & Christianorum, contra quos etiam conuicta illa profertur: quæ ratione sicut propter alias iniurias potest licite bellum inferri non subditis: sic etiam poterit propter has, licet in hoc etiam caute, & prudenter procedendum sit, ne maius foras sit

fidei detrimentum inde sequatur, quam si patienter tolerando, & dissimulando proprias iniurias, ratione magis, & exemplo infideles allicerentur ad fidem amplectendam, à qua potius magis abhorrent, viſo studio vltionis, & vindictæ contra Evangelicæ conſilia, quæ fides ipſa prædicat, & commendat. Huiusmodi autem iniuriam redundantem etiam contra nos ipſos non continet propriè ſimplex idololatria, aut ſimilia peccata, ſed ſolùm manifeſtationem proprii erroris: ſicut non ſum ego iniurius alicui doctori ſequendo contrariam ſententiam contra illius doctrinam. Aliud verò eſſet, ſi ſubſannarem illius doctrinæ auctores, aut doctrinam ipſam iis diceris profequerer, ut Auctores etiam pungeret, & acerbius notare velle exiſtimari iure poſſem.

108
Quæſtio 8.
Oſtendit obſtari poſſe, quia ſi non licet infideles non ſubditos cogere, ut ab idololatria deſiſtant, neque etiam licebit ad hunc finem eorum idola confringere, & templa diruere, quod tamen plures ſancti feciſſe leguntur. P. Suarez *dicit ſect. 4. num. 8.* dicit, id non licere auctoritate priuata facere, ut colligitur ex *I. ſicut, & I. Chriſtianis. Cod. de Paganis*; ideoque in Concilio Eliberino can. 60. decerni, non eſſe habendum pro martyre, qui propria auctoritate frangens idola, propterea ab infidelibus occidatur. Contra hoc tamen videntur eſſe, ut dixi, exempla multorum, qui id fecerunt, & ut veri martyres, ab vniuerſa Eccleſia coluntur. Quare de hoc puncto conſulendus eſt Baronius in notis ad martyrologium die 9. Aprilis, ubi iuxta doctrinam S. Auguſtini ep. 50. ad Bonifacium longè ante medium, diſtinguit inter eos, qui auctoritate priuata, & furore perciti indiſcretè, idola, vel templa diruebant, & eos, qui legitima auctoritate legibus principum conſeſſa id exequabantur. Hi enim ſecundi laudabiliter id faciebant: ſecus illi primi, niſi diuino inſtinctu, vel Dei iuſſu morti facerent, pro multis feciſſe conſtat. Canon verò citatus ex Concilio Eliberino intelligitur ſolùm de iis, qui propria, & priuata auctoritate operabantur, & de his etiam intelligendus eſt Suarez, cum expreſſè loquatur de frangente idola priuata ſua auctoritate.

109
Dixi tamen in Concluſione principali, non poſſe infideles non ſubditos prohiberi, aut cogi, ne ea peccata committant, quando non peccant in præiudicium aliquorum innocentium. Si enim in eorum præiudicium ſiant, poſſunt ab aliis, vi etiam, & armis impediti; Exemplum commune eſt de iis infidelibus, qui idolis victimas humanas offerunt, immolando in eorum honorem homines, vel pueros innocentes, quos quidem charitas permittit, & aliquandò iubet (ſi ſine graui incommodo proprio fieri poſſet) ab iis malis eripere etiam cum aggreſſorum morte. Dixi autem, ſi homines innocentes immolent: ſi enim nocentes ſolùm, & mortis reos, propter alia crimina, ad ſacrificia illa ſacrilega aſſumant, non poſſunt propter illud ſolùm ſacrilegij peccatum, quod ſine innocentis alicuius iniuria committunt, ab alijs quorum non ſunt ſubditi, bello inuadi, ut doctores citati communiter fatentur.

110
Propoſitum
ſententia.
Difficultas eſt, ſi ipſi innocentes auxilium non petant, imò nec eripi velint, an poſſint adhuc occiſores non ſubditi ab eo crimine prohiberi. Et quidem certum videtur, licet id non petant, præſumi tamen velle, & deſiderare ſuam tutelam ab iis qui opem ferre poſſint. Si tamen

expreſſè ſuam libertatem reſpicerent, & excluderent, vel ſi ex circumſtantijs hæc voluntas præſumeretur. P. Coninch *dicit diſp. 18. num. 197.* negat poſſe occiſores vi prohiberi ab iis immolandiſ; quia cum ius vim vi repellendi per ſe ei ſoli immediatè conueniat, qui illam iniuſtè patitur, vel qui huius, aut vim inferentis ſuperior ſit, illicitè illud mihi uſurpo, niſi ab aliquo horum mihi committatur: ſicut nequeo validè alterius nomine aliquid agere, ſi ipſe nolit me hoc eius nomine agere. Melius tamen Suarez *ubi ſupra num. 4.* dicit poſſe prohiberi vi aggreſſorem iniuſtum ad defendendum innocentem, etiam ſi ipſe nolit defendi; quod etiam dixi *romo 1. de Inſtit. diſp. 10. num. 202.* Vnde licet ipſi defendi nolint nec etiam ſe defendant, cum poſſint poterunt infideles à nobis prohiberi, ne eos idolis immolent, & occidant; quia quicumque illi ſint, qui morti deſtinantur, mihi generis humani communitate coniuñcti ſunt, & poſſum ego, non ſolùm meas, ſed etiam aliorum, qui mihi coniuñcti ſunt graues, & enormes iniurias, vi etià, & armis impedire, non exſpectato eorum conſenſu.

Hoc tamen, ni fallor, aliqua indiget explicatione: dupliciter enim contingere poſſet, quod innocens patiens conſentiat, & nolit ſe defendere, vel ab alio defendi; primò retinendo adhuc ius ſuum, ita ut veram, & propriam iniuriam patiatur; poſſet enim aliquis libenter pati, imò & de paſſione ſua gaudere, & tamen adhuc retinere ius ſuum, quantum ſufficit, ut patiatur iniuriam; pro ut Martyres veram iniuriam patiebantur, licet nolent ſe defendere, imò & de morte ſibi inferenda gauderent: ut latè probaui *diſp. 3. de Incarnat. ſect. 6.* & conſtat exemplo eorum, de quibus Paulus ad Hebr. 10. dixit. *rapinam bonorum veſtrorum cum gaudio ſuſcepisti.* Si enim rapina fuit iniuria ſui; & tamen cum gaudio ſuſcepta fuit. Et in hoc caſu procedere debet doctrina poſita: nam licet illi nolint ſe defendere, nec defendi, iniuriam tamen patiuntur, & per conſequens iniuſtus aggreſſor vi etiam ab alio tertio reprimi poſſet. Poſſet autem ruruſ, ſecundò qui mortem, vel aliud malum patitur, ita conſentire, ut auferat omnem rationem iniuriæ, quia omnino cedit iuri, & quantum ex ſe poſſet, tribuit facultatem, & licentiam eiſmodi bona auferendi: quo caſu, non ita facilè concedam, poſſe ab alijs per vim eripi etiam cum morte aggreſſoris. Et quidem, ſi innocens bonis ſolùm fortunæ ſpohetur, idque conſentiente ipſo, & iuri ſuo cedente, abſque vi, & dolo; certum videtur non eſſe locum deſenſioni violentæ: tunc enim proinde ſe habet, ac ſi bona ſua donaret accipienti, qua Domini voluntate poſita, non poſſet per vim donatarius prohiberi, ne iure ſuo ſibi conſeſſo vtatur. Quod locum etiam habet in bonis honoris, & famæ, ſaltem in iis, quibus homo licitè poſſet ſcipſum priuare: nam ſicut ipſe poſſet ſe iis licitè ſpoliare, quando id non cedit in damnum aliorum, ita poſſunt alij ex eius conſenſu id facere; nec poſſunt vi prohiberi, ne faciant.

De bonis autem corporis, qualia ſunt vita, membra &c. maior videtur eſſe difficultas: dicit enim Suarez *loco citato*; ſi quis velit ſe occidere, poſſe ab alio etiam auctoritate priuata cogi, ne ſe occidat: unde infero, poſſe & alios cogi, ne eum etiam conſentientem, & volentem occidant. Quod etiam explicatione, & limitatione indiget. Certum enim in primis eſt, non poſſe aliquem ab alio

III

III

alio priuato occidi, ne se occidat: de illo quippe qui id faceret, merito dici posset illud Poëta: *Dic mihi, non stultum est, ne moriari, mori?* Vnde nec alius posset à priuato occidi, ne aliquem volentem, & petentem occideret: quale enim lucrum esset mortem voluntariam vnius violenta alterius inuiti morte redimere? Posset quidem, qui se stulto desperationis impetu occidere vult, cohiberi per vim, ablato ei gladio, & ligatis etiam manibus ad tempus, donec iræ feruor sedaretur, quia hæc leuiora remedia sunt, per quæ non videtur inferri iniuria, nec vsurpari iurisdicção in illum, cui applicantur; imò quilibet potest agrotosienti aquam prohibere, & auferre, quæ ei morbum faciet lethalem: ergo & poterit auferre venenum volenti fumere. Vnde hoc ipsum poterit facere circa alium, qui eum consentientem, & petentem vult occidere. Non tamen puto, posse quemlibet priuatum hoc prætextu, alium in vincula diuturna conicere, & multò minus eius bona inuadere, spoliare, & fortunis priuare, qui sunt actus solius potestatis publicæ, superioris: non enim sunt facienda mala, vt sequantur bona. Nec obstat quod Suarez dicit, volentem se occidere, non esse dominum suæ vitæ: ex hoc enim ad summum fit, quòd peccet contra iustitiam in Deum. Diximus autem supra, peccata contra solum Deum, non dare ius homini priuato peccatorem puniendi, inuadendi, vel superioritatem in illum exercendi. Sicut ergo in aliis contra Deum peccatis, sic etiam in hoc iudicio Dei relinquendus erit, & suis superioribus, qui possunt, & debent subditos à sui, vel aliorum etiam voluntum occisione, aut mutilatione pœnis debitis, & proportionatis coercere.

113 Denique aduerte, tunc etiam quando hæc peccata cedunt in præiudicium innocentis inuiti, ita demum posse ab aliis aggressorem iniustum coerceri vi, & potestate adhibita, vt tamen non ad punitionem progrediatur, sed solum ad impediendum, & quantum ad hunc præcisè finem sufficit: nam punire pro præteritis pertinet ad solum superiorem: defendere autem innocentem permittitur communiter, & pro se, & pro aliis. Quare si iniustus aggressor cesset ab iniuria, cessare etiam debet vis, & coactio; ita tamen, vt innocens securus maneat, ne fortasse recedente tutela defensoris, statim in eandem angustias recidat sine remedio; ita cum alijs Coninch dicta disp. 18. n. 198.

114 Restat nunc secunda pars nostræ conclusionis & communis sententiæ probanda, & explicanda, nempe subditos infideles posse à suo Principe cogi, ne scelera contra naturalem legem committant: quod tamen intelligi debet de iis peccatis, quæ Legislator humanus lege ciuili prohibere potest, pœnis etiam adhibitis suis subditis. Nam, vt supra indicauimus, non potest Legislator humanus lege ciuili punire subditos ob omnia mortalia peccata, nec ea potestas necessaria erat ad finem politicum gubernationis ciuilis. In hoc ergo sensu conclusio potest facillè probari, ex potestate humana Principis, quæ non limitatur ad subditos fideles, sed ad omnes extenditur, & comprehendit etiam infideles. Omnes enim dirigere potest, in ordine ad pacem Reipublicæ, & ad morum probitatem, quæ necessaria sit ad conuictum humanum, & honestum Reipublicæ statum. Quare sicut furta, homicidia, fraudes, & alia eiusmodi, sic etiam pro-

hibere potest adulteria, cultum Daemonum, magiam, periuria in iudicio, blasphemias, & similia peccata, quæ Reipublicam maxime deturpant, & legi naturali repugnant. Vnde imperatores Christiani, vbi primum fidem nolitum amplexi sunt, idolatriam feruissimis legibus prohibuerunt, quæ à Concilijs, & Patribus laudatæ etiam fuerunt, de quo videtur potest Suarez dicta sect. 4. numero 6. Hodie etiam in Philippinis Insulis, quæ Hispaniæ Regi subiacent, plura Sinenfium Gentilium millia, qui artes omnes fore mechanicas ibi exercent, ea lege ibi degere permittuntur, vt à certis vitis contra naturæ legem abstineant, grauissimas alioquin pœnas subituri.

Dicit aliquis, videri hoc esse supra Principis laici potestatem: nam vt supra dicebamus, non potest Princeps punire ob delicta, de quibus non potest iudicare: non videtur autem posse Princeps laicus iudicare de rebus spectantibus ad materiam religionis, qualis videtur esse cultus vnius Dei, & alia similes: non potest ergo ea peccata punire. Respondeo Principem laicalem non posse de iis rebus iudicare, propterea sunt contra fidem, nec etiam punire ob ea peccata, propterea includunt infidelitatem, posse tamen de iis iudicare, quatenus sunt contra rationem naturalem, & punire subditos infideles in his delinquentes. Nam sicut iudicat de homicidio, adulterio, & aliis peccatis contra legem naturalem, potest etiam iudicare de irreligiositate, idolatria, & aliis similibus, quæ sunt etiam contra legem naturalem, saltem quamdiu Ecclesia non aduocat ad se eas causas, quando pertinent ad subditos baptizatos. Hæc enim peccata, præscindendo etiam à malitia infidelitatis, quæ opponitur fidei, habent malitiam contra ipsam legem naturæ, & rationem naturalem, ratione cuius non excedunt potestatem, & sphaeram Principis secularis.

Aduertunt tamen bene Bûnes in presenti, quæst. 10. articulo, 10. Dub. 2. conclus. 4. Suarez ubi supra num. 8. Coninch numero 188. & alij, debere Principem prius lege sua prohibere eiusmodi delicta, antequam delinquentes puniat. Quod probat Coninch, quia reipublica eos solos subditos punire potest, qui eam, eiusque statum, & tranquillitatem lædunt, aut turbant; peccata autem, quæ ab ea non sunt prohibita, non censentur eius tranquillitatem, vel auctoritatem ledere, nisi eam directè; aut dolo impugnent: non possunt ergo puniri antequam prohibeantur: ideo namque simplex fornicatio non punitur, quia lege non prohibetur, & sic de alijs. Adde, debere Principem, & Reipublicam suauiori modo, quo possit, subditos cogere: est autem suauior modus, & humanis moribus magis accommodatus, vt subditi prius moneantur, & deterreantur prohibitione, antequam puniantur. Vnde iuxta hoc etiam auctorum mentem, ego eam doctrinam solum regulariter intelligendam puto, & de criminibus ordinarijs. Alioquin non videtur negandum atrociora, & extraordinaria crimina posse à Principe puniri, licet lex nullam pœnam designarit: quod videtur esse iuxta l. i. ff. de effraactoribus, & explicatoribus, & l. i. de pœnis, vbi Vipianus ita respondet. *Hodie licet ei, qui extra ordinem de crimine cognoscit, quam vult sententiam ferre, vel grauiorem, vel leuiorem*

Infideles subditi possunt à suo principe cogi, ne, scilicet, contra naturalem legem committant.

§. IV.

An, & quomodo liceat, infidelium ritus
permittere?

Non loquimur de ritibus, qui soli fidei Christianæ aduersantur, quales sunt ritus Iudæi lege veteri approbati, & præscripti: sed de ritibus legi naturali aduersariis, qualis est idololatria, & similes: ex his tamen, quæ de his ritibus dixerimus, colligi facile poterit, quid dicendum sit de permittendis erroribus hæreticorum, seu de libertate conscientia illis concedenda, ne iterum de illa cogamur postea tractare, quando de hæresi in particulari agetur, præsertim cum de eo argumento latè, & doctè post alios scripserit Hurtado *infra disput. 79.* qui videri potest, & primo loco S. Thomas *quest. 10. art. 11.* ubi breuiter totum hoc argumentum comprehendit.

Regula communis, & verissima hæc est, eiusmodi ritus in infidelibus subditis non esse à Principe permittendos sine grauissima causa cum illa verò possit cum S. Thoma ceteri Theologi, quos sequuntur Suarez *de iust. & iur. sect. 4. num. 9.* Coninch *ubi supra num. 195.* Hurtado *ubi supra.* debent, & alij passim. Et in primis non posse sine grauissima causa permitti, constat clarè, quia deesselet Princeps in præcipuo munere, & debito sui Principatus: si enim minora alia vitia permittere non potest, quanto minus ea, quæ præcipuam religionis virtutem oppugnant? Vnde in Scriptura reprehenduntur Reges omnes, qui excelsa non abstulerunt: hoc est, permiserunt populo sacrificia offerre ritu prohibito, quem sanè totis viribus auferre debuissent, & in profanis etiam litteris commendantur, qui religionis, & pietatis studium politicis omnibus rationibus, & negotiis in Republica administranda præposuerunt, ut latè probat Hurtado *ubi supra §. 11. & seqq.*

Quod verò ex grauissima causa liceat etiam aliquando ritus illos illicitos permittere, constat ex regula generali; quòd licet nunquam mala faciendæ sint, ut sequuntur bona; aliquando tamen mala permittenda sunt, ad vitanda grauiora mala prout de facto meretrices, & lupanaria publicè permittuntur, ne grauiora peccata ex humana fragilitate, & prauitate sequantur, ut dixit Augustinus adductus à S. Thoma dicto art. 11. in corpore: *Aufer meretrices de rebus humanis, turbabis omnia libidini.* Similiter ergo quando ex coactione infidelium subditorum, & prohibitione eorum rituum, grauiora damna prudenter timeantur, tolerandi, & permittendi sunt: exemplo patris familias Euangelici, qui Matth. 13. aeris volentibus eradicare Zizanias respondit: *nonne forte eradicantes Zizanias, eradicetis similiter triticum.* Quam regulam plures, & pussimi Principes sequuti dissimularunt, & tolerarunt in subditis ritus sacrilegos, & hæreses manifestas, quandiu sine maioris mali timore sese opponere non poterant. Quare tota difficultas in hoc puncto consistit in iudicio ferendo de circumstantiis, & causa sufficienti ad iustificandam eiusmodi tolerantiam, & permissionem.

In quo iudicio Hurtado *ubi supra §. 10.* videtur statuere pro vnica causa religionem, dicens, tunc solum permissionem esse licitam, quando maius

X x

immi

leniorem, ita tamen, ut in utroque moderationem non excedat. Et quidem ipse Coninch admittit exceptionem eorum criminum, quæ directè, vel dolo tranquillitatem, vel auctoritatem Reipublicæ lædunt, aut impugnant idem ergo dici potest de quolibet atroci crimine in Deum, vel homines, licet lex mentionem eius non fecerit, quia hæc etiam Reipublicæ statum, & tranquillitatem maximè perturbant. Quis enim credat, quia Solonis, vel Romuli etiam legibus nulla paritidis pœna statuta fuerit, quia ob eius atrocitatem, non timebant vnquam futurum, ut ex Cicerone oratione pro Rosc. Amerino, & Plutarcho in Romuli vita colligitur; quis, inquam, dicat adueniente casu, non potuisse in illa Republica paritidam pœna etiam acerbiori puniri? sic etiam factum vidimus nostris diebus, ut in occisorem Henrici IV. Galliarum Regis extraordinaria, & acerbissima pœna merito animaduersum fuerit. Nec possunt leges humanæ ad omnes casus extraordinarios descendere, & satis est quod ipsa delicti atrocitas suadeat, non fuisse Legislatoris mentem impanitatem concedere; sed iudicis arbitrio referuatam fuisse pœnam, si casus occurreret.

117 Ex dictis verò inferitur primò hanc potestatem cogendi infideles, & prohibendi illis crimina contra legem naturæ, non competere homini priuato, nec cuiuslibet erga conciuem infidelem, sed solis superioribus, quorum subditi sunt: procedit enim ex potestate dominatiua, vel gubernatiua, ut dictum est, & obseruat Suarez dicto num. 8. Si tamen crimen infidelis redundaret in præiudicium innocentis, cui iniuria inferretur, nec esset recursus ad iudicem, vel potestatem superiorem à quo innocens defenderetur; posset tunc priuatus, priuatam conciuem infidelem ab innocentis læsione iniusta, vi etiam prohibere, in iis casibus, in quibus possumus vi repellere vim cuiuslibet innocentis ab iniusto aggressore illatam, vel inferendam.

118 Inferitur secundo, potestatem hanc cogendi subditos infideles, ut abstineant à criminibus contra legem naturalem, idololatria, & aliis similibus, competere non solum Principibus Christianis, sed etiam Principibus infidelibus respectu suorum subditorum, ut obseruat idem Suarez loco citato. Ratio autem est clara, quia ij etiam Principes infideles, habent æqualem potestatem temporalem in suo subditos ad dirigendos eos iuxta regulas rationis, & legis naturalis: quare sicut possunt iis furti, adulteria, & homicidia prohibere, sic etiam poterunt idololum cultum, & alia, quæ non minus aduersantur legi naturali.

119 Inferitur tertio non solum posse, sed debere Principes, hæc peccata, & ritus etiam legi naturali aduersos suis subditis prohibere, si id sine grauiori incommodo facere possint: ita idem Suarez ibidem: quia tenentur benè subditos gubernare in ordine ad finem suæ gubernationis; quare sicut homicidia, furti, & adulteria, sic etiam hæc alia delicta, quæ ex genere suo pleraque grauiora sunt prohibere debent. Dixi tamen, si sine grauiori incommodo possint: quando enim ex prohibitione maiora timeantur mala, an possint licitè permitti ea dicemus §. sequenti.

imminet religioni damnum alioquin inuitabile nisi concedatur permissio. Vnde §. 3. i. concludit, in prouincia hæretica facile admittendam à Principe Catholico libertatem conscientiarum, quia religio Catholica lucratur tunc impunitatem, quia in eo loco antea carebat: contra verò in Prouincia Catholica non esse permittendam, nisi desperatis iam rebus, quia talis libertas religioni solum falsæ lucrum affert. Hæc tamen regula, vt in vniuersum vera sit, intelligi debet de licentia, & periculo, respectu earundem personarum, non respectu loci materialiter sumpti: nam in Prouincia, vel ciuitate Catholica potest aliquando permitti ex causa iusta ritus falsus, vel hæresis in aduenis, quando id fieri potest sine periculo, quod peruerterantur indigenæ: possunt enim permitti hæretici de foris aduenire ad commercium, vel legationis causa, quorum sæpe aliqui ea occasione conuertuntur, nec tunc religio detrimentum patitur; cum illi iam antea hæretici essent in suis Prouinciis. Sic etiam in insulis Philippinis, permittuntur Sinenfes idolorum cultores, ad officia, & artes exercendas diu commorari, quorum plures ea occasione fidem recipiunt. Non ergo solum debet considerari locus antea Catholicus, vt dicamus, præiudicari religioni, si eo in loco detur impunitas infidelibus, vel hæreticis: si tamen non detur iis, qui ante eam concessionem Catholici erant. Sicut è contra etiam in Prouincia infidelium, vel hæreticorum non debet concedi ea impunitas Catholicis illuc euntibus, si ibi à fide deficiant, imò ij seuerissimè solent à summis Pontificibus puniri, si capi possint. In vniuersum autem præferendum est negotium religionis, & fidei cuiusque rationi politicae, & præ oculis habendum, ne religio notabile patiatur detrimentum ex eiusmodi concessionibus: si autem non timeretur periculum commune, sed vnius, vel alterius Catholici, qui fortasse ea occasione à fide deficeret: posset aliquando bonum publici status huic periculo præponderare; nec omnia particularia mala præcaueri possunt; & sæpe propter communem vilitatem, etiam politicam, permittitur vnius, vel alterius cuius mors corporalis: potest ergo & permitti periculum spirituale, præsertim cum ipse cuius possit si velit, malum illud vitare. Nec enim Princeps tenetur cum quolibet incommodo, præsertim publico, præcauere mala omnia particularia singulorum: sed tamen oportet semper, quoties permissio hæc positiuè, & non solum dissimulatione quadam, sed legitima declaratione conceditur, determinate, & exprimere pro quo loco, & pro quanto tempore, & quibus personis, & pro qua secta concedatur, & curare, ne ulterius extendatur, ne amplior sit quoad personas, locum, tempus, vel sectas, quam necessitas ipsa cogat.

114. Dubitari potest, an Princeps Christianus possit hanc conscientiarum libertatem, sine consensu, & facultate summi Pontificis subditis concedere, de quo videri potest Hurtado *disp. 79. sect. 5.* qui latè de hoc agit, & concludit, posse subditis non baptizatis quia ij non pertinent ad iudicium Ecclesiæ; non verò posse hæreticis, seu subditis baptizatis, in quos cum Ecclesia habeat directam Iurisdictionem: non potest Princeps Laicus huic Ecclesiæ potestati, sine eiusdem Ecclesiæ consensu præiudicare. Vnde quantumcumque Princeps saluum conductum, vel libertatem, & immuni-

tatem hæreticis promittat, potest eo non obstante Ecclesia semper hæreticos illos capere, & punire: quare, vt ij secuti omnino accedant, habendus fuit in Concilio Tridentino in bulla, quæ habetur post sessionem 15. Ex quo loco clare colligitur, Ecclesiam teneri ad seruandam fidem datam hæreticis de eorum immunitate, dum tamen ipsi seruent condiciones, sub quibus fides, & securitas data est, quod latè, & docte probat Magister Ioan. Marq. Augustinianus, *lib. 1. de Gubernatore Christiano cap. 24.* Ex quo totam illam questionem ferè desumpsit Hurtado, *ubi supra sect. 7.* Ratio autem est, quia totum id quod sine peccato fieri potest: potest etiam promitti, & seruari debet, si promissum sit. Potest autem sine peccato impunitas dari hæreticis: imò expedit, & necesse est plerumque ita fieri, & promitti, promissione obligante alioquin ipse omnino abiectus non auderet vnquam hæretici fidere Ecclesiæ, vt ad Concilia, vel loca Catholica accederent ad examinandam suam fidem, & conferendam cum nostra, quæ remedio ablato occluditur aditus eorum reductioni. Necesse ergo est ad bonum commune religionis, quod Ecclesia possit se obligare ad fidem hæreticis seruandam, quam semel datam violare non liceat.

Nec obstat, quod aliqui præsertim hæretici dicunt de factò Ioanni Hus, Hieronymo Praga, qui fide accepta ad Concilium Constantiense accesserant, eam non fuisse seruandam, sed publico iudicio ibidem combustos esse. Hoc enim maiori ex parte figmentum est, vt pluribus ex ipsa historia argumentis petitis probant Marquez, & Hurtado *locis citatis.* Primò quia negant aliqui, eos hæreticos saluum conductum habuisse, nec à Principe quidem seculari, vel Imperatore. Secundo quia licet ab Imperatore habuissent, Ecclesia tamen non potuit ab eo obligari, & adhuc ius suum retinebat, ad eos iudicandos, & puniendos. Tertiò quia Praga, licet saluum conductum perierit à Concilio, sed tamen Patres Concilij noluerunt illum concedere absoluit: sed cum limitatione, nimirum, promitterent illum sine vi audire, iustitia semper salua, itaque promiserunt solum immunitatem ab oppressione iniusta, vt constat ex sessione 6. in cap. cui titulus est, *Decernitur citatio contra Hieronymum de Praga.* Quia promissione fortasse sibi saluum conductum finxit, & accessit. Sed adhuc fides ei seruata fuit, & ipse clementer auditus hæretes abiurauit, vt constat ex sess. 16. additis illis verbis: *Et si ego ipse aliquando, quod absit, aliquid contra sentire, aut predicare presumpsero, Canonum seueritati subiaceo.* Vbi iam cessit iuri impunitatis, si iterum ad hæresim rediret, prout postea rediit penitens obsecrationis factæ, & protestatus in ipso Concilio, se impiè fecisse damnando doctrinam, quam damnauerat. Vide plura alia argumenta apud prædictos auctores, quæ manifestè probant, non fuisse in eo Concilio violatam fidem, datam illis hæreticis.

Illud mihi difficilius est, quod docet idem Hurtado *ibi §. 53.* Principem, nisi iuramento confirmet libertatem conscientiarum, non teneri, nec debere stare promissis, quia promissio absque iuramento non obligat, quando vi, aut metu extorquetur, & res promissa cedit in graue promittentis detrimentum: hæc autem libertas conscientiarum semper extorquetur vi, & metu iniusto cadente

An Princeps Christianus possit hanc conscientiarum libertatem, sine consensu, & facultate summi Pontificis subditis concedere.

cadente in virum constantem. Hoc, inquam, difficile est. Primum quia si promissio seculo iuramento, non obligat promittentem propter actum iniustum, quo extorquetur iuramentum superadditum non affert obligationem iustitiae, sed solius religionis, atque adeo iniusto promissario, poterit vinculum illud relaxari, ab eo, qui potest relaxare iuramenta, per quae non acquiritur homini aliquod ius, & ablato vinculo religionis, perit tota promissionis illius obligatio, ut cum communi sententia dixi *tom. 2. de iust. disput. 22. sec. 8. num. 195. & 230. & sequentibus*. Parum ergo, vel nihil defuerit promissio illa iurata haereticis ad eorum securitatem, cum iurans possit postea, quoties libuerit, petere, haereticis iniuris, relaxationem iuramenti, ab eo, qui potest iuramenta solum religionis vinculum continentia relaxare, & tunc poterit licite haereticos punire, sicut si nihil promississet.

127 Secundo quia Patres, & Doctores, qui fidem infidelibus, & hostibus seruandam dicunt, si eorum verba inspiciantur, non limitant suam doctrinam, ad fidem solum iuramento confirmatam, sed vniuersaliter de promissione, & fide data loquuntur. ita loquitur Ambrosius *lib. 1. officiorum cap. 29*. Concludens: *liquet igitur etiam in bello fidem, & iustitiam seruari oportere, neq. vllum decorum esse posse, si violetur fides*. Eodem modo loquitur Augustinus *epist. 207. & 225*. Isidor. *lib. 1. synonym. cap. 10*. S. Thomas 2. 2. *quest. 40. art. 3*. & ibi alij Theologi, & interpretes communiter. Vnde Ioann. Marquez *loco supra citato* magis caute loquutus est: non enim dixit, tunc solum iis seruandam fidem, quando iuramentum intercessit, sed absolute seruandam fidem, praesertim si cum iuramento data fuit: sic habet *pagina mihi 302. columna 2. & pag. sequenti colum. 1.*

128 Tertiò denique ratione idem ostendi potest, quia si metus redderet inutiles has promissiones factas haereticis sine iuramento eodem modo redderentur inuálidæ, & inutiles promissiones omnes & pacta, quae sine iuramento fierent hostibus in bello, saltem quando hostes, quibus sunt gerunt bellum iniustum ex parte sua; nam tunc certum est, quod metus belli, & copiarum hostilium mouet ad consentiendum huiusmodi pactis, & dandam eam fidem, quae metus causa, multo magis in iis pactis apparet, quam in concessione libertatis conscientiae, in qua non ita proximè arma, & bella minantur. Si ergo Patres, & Theologi farentur, fidem hostibus etiam iniuris, & iniustis seruandam esse, nulla limitatione addita fidei iuramento confirmata; quia ex huius fidei violatione maxima humano commercio damna sequerentur; idem dicendum erit de fide data haereticis circa conscientiae libertatem, etiam si sine iuramento praestita sit. Ratio enim eadem est, nempe, quod res promissa potest sine peccato exhiberi: nam si esset intrinsecè mala, etiam si appositum fuisset iuramentum, seruanda non fuisset; in neutro ergo casu decipiendus est hostis, vel haereticus circa rem licitam illis promissam.

129 Quod rursus confirmari potest, quia si libertatis conscientiae promissio absque iuramento non obligaret, nec etiam obligaret saluus conductus simpliciter concessus absque iuramento, atque adeo nihil aliud fecisset Tridentina Synodus toties saluum conductum haereticis offeren-

Card. de Lugo de Virtute Fidei diuina.

do absque vlla iuris iurandi mentione, quam speciosis verbis haereticos decipere, ostendendo externam quamdam obligationis speciem absque obligatione vlla, ob defectum iuramenti ad obligationem necessarij. Responder Hurtado §. 3. ad hoc exemplum. Primum interuenisse ibi implicitè iuramentum contentum in clausula generali, qua asseritur adici illi fidei publicæ, quid, quid exigitur ad eius obseruationem: vnde iam implicitè includitur iuramentum, si hoc necessarium est, ut saluus conductus obliget concedentem. Hæc tamen responsio probaret, in omni contractu ex iis, qui sine iuramento non obligant, & iuramento addito confirmantur, de quibus latè egimus *dicta sect. 8*. intelligi additum iuramentum, etiam si non exprimat, atque adeo omnes illos contractus de facto esse validos, quomodocumque fiant: quia semper contrahens dicit se velle obligare omnino, & per consequens significat se iurare, sine quo iuramento non potest se validè obligare. Consequens autem est satis absurdum, alioquin frustra inualidantur legibus illi contractus, cum eo ipso, quod quis se velit obligare, intelligatur implicitè velle adhibere iuramentum necessarium, ad valorem obligationis. Non ergo sufficit illa clausula generalis, ut intelligatur iuramentum adhibitum; sicut nec sufficit, ut intelligatur datus fidei iussor, vel posita obligatio dandi fidei iussorem, aut renuntiata lex aliqua prohibens obligationem: sed debet exprimi inuocatio Dei, ut aliquis iurasse dicatur.

130 Quare idem auctor respondet secundo *ibid.* in saluo conducto non requiri ad obligationem iuramentum, sicut requiritur in concessione libertatis conscientiae, quia saluus conductus non extorquetur vi, aut metu iniusto, sed Princeps sine vi, aut metu rogatus illum concedit. Hæc etiam responsio non videtur subsistere; quia in concessione salui conductus videtur etiam intercedere coactio, quædam eiusdem generis cum illa, quæ facit concedi libertatem conscientiae: nam sicut Princeps non permittit libertatem conscientiae si posset absque sui detrimento haereticos compescere, & punire: ita non daret saluum conductum, si haereticum posset cogere, ut veniret ad concilium, vel ad iudicium tanquam reus citatus & iudicandus: in vtroque ergo casu cedit iure suo, quia non potest illo sine detrimento vti. Solum est discrimen, quod libertatem conscientiae frequenter concedit Princeps temporalis, ne subditos temporales, ea fortasse negata, amittat, tumultuantes nimirum, & ad rebellionem propendentes, & aliquando iam obedientiam negantes, metu amittendæ potestatis temporalis conceditur eis iniqua petitio. At verò saluus conductus conceditur, ut veniant ad locum disputationis, & conuincantur: sed reuera tunc etiam interuenit metus amittendi potestatem Ecclesiasticam in subditos. Quare Ecclesia, ne eos subditos tumultuantes, & rebelles amittat, sed potius convictos reducat ad debitam obedientiam, offert illis saluum conductum; & impunitatem, quæ in rigore est libertas conscientiae non perpetua, sed ad tempus, pro quo saluus conductus conceditur. In vtroque ergo casu, præcedit impotentia puniendi subditos, & eorum rebellio contra obedientiam debitam, vel temporalem, vel saltem spirituale, & denique desiderium non amittendi potestatem in illos, vel amissam recuperandi, in

X 2 vtroque

utroque ergo, vel in neutro casu interuenit metus, & coactio ad concessionem sufficiens ad eam inuolundam.

131

Ratio à priori in utroque casu, cur iniquitas, & iniuria subditorum non reddat inuolundam obligationem Principis concedentis petenda est ex iis, quæ indicauit tom. 2. de iustit. & iure disp. 37. sect. 15. num. 179. nempe hostibus etiam iniuste bellantibus seruandam esse fidem propter publicum pacis bonum, & regnorum quietem: nisi enim ea pacta seruarentur, maximum esset impedimentum pacis componendæ: sicut ob eandem rationem debetur impunitas, & indemnitas oratoribus, & legatis publicis etiam hostium, quia id necesse est, ut tractatus circa pacem haberi possint: sicut ergo bonum publicum pacis, & quietis publicæ reddit immunes oratores, & legatos hostium, qui alioquin rei sunt, & pœna digni propter bellum iniustum; sic etiam idem bonum publicum religionis dat valorem saluo conductui concessio hæreticis, quia aliter non possent religionis amissæ damna refarciri. Et si eundem bonum publicum pacis obligat ad seruandam fidem datam hostibus etiam iniustis in bello, sic bonum publicum obligat ad seruanda pacta facta cum hæreticis circa libertatem conscientie, quando ad bonum publicum necesse erat, quod eiusmodi pacta cum obligatione fieri possent. Quando autem in illo loco citato diximus, pacta hostibus seruanda, quando sunt sine coactione, & metu, id intelleximus de coactione alia intrinseca, & priuata, ac conditincta ab ea, quam bellum ipsum secum affert: nam certum alioquin est, pacta omnia, quæ hostibus iniuste bellantibus fiunt, fieri cogente ipso bello, cuius vitandi causa, ea omnia pacta fiunt, quæ si bellum abesset, non fierent. Sed tamen propter publicum pacis bonum, quod sine valore, & obligatione talis fidei obtineri non posset iure gentium data est obligatio iis pactis, quod similiter in casu nostro propter eandem rationem dicendum est: neque ad hanc obligationem iniurandum videtur necessarii requiri, sicut nec ad pacta, quæ cum hostibus in bello fiunt. Alia verò argumenta leuiora, quæ aliqui afferunt ad probandum, non debere seruari fidem hæreticis in saluo conductu, vel aliis pactis, videri possunt apud Marquez, & Hurtadum locis citatis, qui bene ea dissolunt.

SECTIO III.

An infideles non baptizati possint retinere potestatem, vel iurisdictionem super fideles, & an possint ea potestate priuari.

132

Non loquimur de hæreticis, sed de infidelibus non baptizatis, qui non sunt subditi Ecclesiæ, de quibus queri potest, primò an iure ipso careant potestate in subditos fideles, secundò. An possint saltem ob infidelitatem ea potestate priuari. Supponemus breuiter ea, quæ videntur esse extra controuersiam, & postea ad ea, quæ magis esse possunt dubia descendemus.

Infideles sunt capaces dominij veri, non solum rerum, sed etiam personarum.

In primis ergo certum est infideles esse capaces dominij veri, & legitimi, non solum aliarum rerum, sed etiam personarum, seruorum,

ancillarum, &c. Et quidem de dominio bonorum non est dubium, quod infideles habeant verum dominium suorum bonorum, ut definitur traditur de Indis infidelibus Paulus III. in quadam sua Bulla, cuius meminit Coninch *disp. 18. dub. 10. num. 160.* De dominio etiam, quo vnus est dominus alterius hominis tanquam serui, certum est, posse illud esse penes infideles, qui verè & propriè possunt habere in suo dominio seruos bello captos, vel alio iusto titulo ad seruitutem inducendam. Certum etiam est, posse infideles non subditos Principibus Christianis habere in suo dominio seruos fideles, si aliquo iustus titulus intercessit ad seruitutem inducendam. Vnde certum denique est, posse retinere etiam iurisdictionem in subditos fideles, neque hos eo ipso, quod ad fidem conuertantur, fieri exemptos, & liberos à potestate, & iurisdictione Principis infidelis, cui ante legitime subdabantur.

Doctrina hæc colligitur apertè ex Scriptura, utrumque dominium, tam reale in seruos fideles, quam iurisdictionis in subditos etiam fideles agnoscere, in domino, vel Principe infideli. Et quidem de dominio in seruos Christianos, sententia clarissima. Ad Ephes. 6. *Serui obedite domino carnalibus cum timore, & tremore, in simplicitate cordis vestri, sicut Christo: non ad oculum seruientes, quasi hominibus placentes, sed ut seruus Christi facientes voluntatem Dei ex animo, cum bona voluntate seruientes, sicut domino, & non hominibus: scientes, quod unusquisque quodcumque fecerit bonum, hoc recipiet à Domino, siue seruus, siue liber.* Quod idem repetit ad Coloss. tertio, & ad Titum 2. erant autem Domini tunc plerumque infideles, & Pagani. Vnde Petrus epist. 1. cap. 2. de seruis etiam dominorum infidelium loqui videtur, dum dicit: *serui subditi estote in omni timore domini, non tantum bonis, & modeste, sed etiam discitis.* Et Augustinus psal. 124. rationem reddidit, dicens: *Christus non fecit de seruis liberos, sed de malis seruis bonos seruos.* Quod etiam confirmat concione 3. in psal. 118. & Auctor quæstionum noui, & veteris testamenti sub eiusdem Augustini nomine quæst. 35. & in Concilio Grangensi can. 3. relato in cap. si quis seruum 17. quæst. 4. anathema infligitur eis, qui seruo sub prætextu religionis fugam suaserit; in quo videtur esse sermo de prætextu religionis Christianæ, quia Concilium celebratum fuit tempore Syluestri Papæ, in quo domini Gentiles plures habebant seruos Christianos. Ratio autem est clara, quia sicut infideles capaces sunt dominij legitimi circa res alias, sic etiam dominij circa seruos, nec hoc dominio propter serui fidem priuantur, si eum à sua fide non turbant.

De dominio etiam iurisdictionis in subditos fideles sunt innumera Scripturarum loca, in quibus ea potestas supponitur, per solum subditorum conuersionem ad fidem, vel propter dominorum infidelitatem non delicti. 1. Petrus 2. *subditi estote omni humane creaturæ propter Deum, siue Regi, tanquam præcellenti, &c.* & infra: *Regem honorificate, Ad Roman. 13. omnis anima potestatibus superioribus subiecta sit, & infra, non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam.* ubi legitima iurdictio supponitur in Principibus infidelibus; quales tunc omnes erant, nam conscientia non obligat ad obediendum præcipi